

Dr. Öğr. Üyesi
Selim ÖZCAN

Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi,
Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi
Bölümü
selim.ozcan@amasya.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3737-8600>

Eser Geçmişi / Article Past: 27 Haz 2019/ 29 Tem 2019

Araştırma Makalesi

DOI: <http://dx.doi.org/10.21551/jhf.582957>

Research Paper

Orjinal Makale / Original Paper

Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Harekata Katılan Amasyalı Şehit Ve Gaziler

Cyprus Peace Operation And Martrries Who From Amasya Who Took Part In This Operation

Öz

Rum ve Yunanlıların” Enosis” emelleri, yani Kıbrıs’ın Yunan adası yapılma düşüncesine karşı, 20-22 Temmuz ve 14-16 Ağustos 1974 tarihleri arasında, adadaki Türklerin güvenliği ve barışı için Kıbrıs Barış Harekâtı gerçekleştirildi. Barış Harekâtıyla adada yüzyıllardan beri süren Rum tahakkümü ve zulmü sona erdirildi. Böylece adadaki Türklerin insanca, hür ve bağımsız yaşayabilmeleri için yeni bir ortam sağlandı.

Barış harekâtına, Türkiye’nin hemen her ilinden olduğu gibi Amasya’dan da askerler katıldı. Çalışmayla bugün çoğunluğu hayatta olan gaziler referans kaynağı alınarak, genç nesillerin yorumlayabilmeleri ve sonuçlar çıkarıp değerlendirme yapabilmelerine yardımcı olmak amaçlandı. Sözlü tarih çalışması olarak gazilerle mülakat yapıp, anlatımları görüntülü ve sesli olarak kayıt altına alındı. Gazilerin bire bir yaşayıp, şahit oldukları olaylar tespit edilip, Amasya Gaziler Derneği, Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ile Askerlik şubelerinden alınan bilgilerden de faydalanılarak tablolarlar oluşturuldu.

Kıbrıs Barış Harekâtının çizdiği sınırlar, Türk tarafına devlet kurma hakkını tanıdığından sonuçta; adadaki Türkler 13 Şubat 1975’de “Kıbrıs Türk Federe Devleti” ni ve 15 Kasım 1983’te de “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” ni kurdular.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Barış Harekâtı, Şehit, Gazi, Amasya.

ATIF: ÖZCAN Selim, “Kıbrıs Barış Harekâtı Ve Harekata Katılan Amasyalı Şehit Ve Gaziler”
Tarih ve Gelecek Dergisi, 5/2 (Ağustos-2019), s. (223-255)

CITE: ÖZCAN Selim, “Cyprus Peace Operation And Martrries Who From Amasya Who Took Part In This Operation” **Journal of History and Future**, 5/2 (August- 2019), pp. (223-255)

Abstract

Cyprus peace operation was realized on 20-22 July and 14-16 August 1974 on the island to ensure the security of the Turkish people settled on the island against Greece ideal called "Enosis", which means to make the island one of the Greek islands in Aegean sea. The dominancy and the torture of the Greek army came to an end with the operation. A new life for Turkish people started on the island with independence and peace.

Many soldiers from different parts of Turkey took part in this operation besides the soldiers from Amasya. This study is aimed to get results for evaluation and to interpret the future for the young generation through the interviews of the gazis who are still alive. The gazi soldiers were interviewed as oral history study and their words were recorded. The events that the soldiers experienced on the island were determined and tables were made related to the documents obtained from Amasya Gaziler Derneği, Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği and Recruitment Office.

After the operation Turkey gained right to determine the borders on the island and The Turkish people settled on the island declared "Cyprus Federation State" on 13 February, 1975 and then "North Cyprus Turkish State" on 15 November, 1983.

Keywords: Cyprus, Peace Operation, Martyr, Gazi, Amasya.

Giriş

Akdeniz'de, Sicilya ve Sardunya adalarından sonra üçüncü büyük ada olan Kıbrıs, tarih boyunca Akdeniz havzasında egemenlik kurmak isteyen devletlerin ilgisini çekmiştir. Doğu-Batı ticaret yollarının kesiştiği yerde bulunması yanında, jeostratejik önemi sebebiyle Asya, Afrika, Akdeniz ve Hint okyanusuna hâkim bir konumda olmasından hep mücadele sahası olmuştur. Dolayısıyla pek çok kavime ev sahipliği yapmıştır. Tarih boyunca hep dışarıdan yönetilen bir ada olmuş, top- rakları üzerinde egemenlik hakkına sahip bir devlet hemen hemen hiç kurulmamıştır.

Ada Türk hâkimiyetinin başladığı 1571 yılına kadar Eski Mısır, Hitit, Miken, Fenike, Asur, Pers, Mekadon, Roma, Bizans, Arap (İslam), İngiliz, Lüziyan, Ceneviz ve Venediklilerin hâkimiyetinde kalmıştır¹. Bu siyasi yapılar kendi kültürel ve medeni izlerini adada bırakarak hem siyasi ve etnik bir çeşitliliğin oluşmasına hem de farklı inanç ve dinlerin buraya yerleşmelerine sebep olmuşlardır.

Türklerin Kıbrıs adası ile ilgilenmeleri Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyasettin Keyhüsrev'in, 1207 yılında Antalya'yı fethetmesiyle başladı. Fetih sonrasında Kıbrıs'taki Haçlılar ile ticari ve iktisadi faaliyetleri kapsayan bir antlaşma yapıldı². Bu ilişkiler Selçuklular sonrasında Anadolu'nun güney sahillerine hâkim olan Aydınoğulları, Karamanoğulları ve Hamitoğulları beylikleri döneminde de devam etti³.

Osmanlı Devleti'ni 1471 yılında Karamanoğulları beyliğini tamamen hâkimiyet altına alıp, Anadolu Türk birliğini sağladıktan sonra Kıbrıs ile yakından ilgilenmeye yönelten sebepler şunlar

1 Vergi Bedevi, *Kıbrıs Tarihi*, Kıbrıs Türk Tarih Kurumu, Lefkoşa 1965, s.14-38.

2 Erdoğan Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993, s.135.

3 Osman Turan, "Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri", *Selçuklular ve İslâmiyet*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 1980, s.236.

oldu. Kıbrıs'ın Güney Anadolu ve Suriye kıyılarını kontrol edebilecek bir konumda olması ve önemli ticaret yolu üzerinde bulunması, Hristiyanlığın ileri karakolu görevini üstlenmesi, Müslüman Araplar tarafından adaya yapılan seferlerde şehit düşen Hz. Muhammed'in halası Ümmüharam'ın türbesinin güvence altına alınmak istenmesi yanında bu dönemde adaya hâkim olan Venediklilerin yerli halka baskı ile ağır vergiler uygulamaları ve Ortodoks halkı zorla Katolik yapmaya çalışmaları halkı daha adil olan Türk yönetimini tercihe zorlamasıdır⁴. Ayrıca Venediklilerin 1472 yılında Osmanlılara karşı oluşan Rodos Şövalyeleri ve Akkoyunlu ittifakının içerisinde yer almaları ve Osmanlı Devleti'nin, bu dönemde Memlükler üzerine yapacağı sefer sırasında Kıbrıs'taki Venedik yönetiminden donanması için üs talebine olumsuz cevap almasıdır. Bu gelişmelerin Osmanlı Devleti ile Venedikliler arasındaki ilişkileri daha da olumsuz hale getirmesiyle, II. Bayezid döneminden itibaren adaya akınlar yapılmaya başlandı.

Osmanlı Devleti'nin 1517'de Mısır'ı fethetmesiyle Venedikliler 'in daha önce Memlüklü sultanlığına verdikleri yıllık vergiyi Osmanlılara vermeye başlamaları ile ada üzerinde Osmanlı hâkimiyeti başlamış oldu⁵. Ardından Kanuni döneminde 1521'de Rodos adasının fethedilmesiyle Doğu Akdeniz'in hâkimiyeti için önemli bir adım daha atıldı. Akdeniz'in tamamen bir Türk gölü haline gelmesi için Kıbrıs adası hedef oldu.

II. Selim döneminde Kıbrıs'ın fethine memur edilen Lala Mustafa Paşa'nın, 2 Temmuz 1570'de Limasol kalesinin fethiyle başlattığı harekât, 1 Ağustos 1571'de Magosa'nın teslim alınmasıyla tamamlandı⁶. Ada'nın iskâna açılmasıyla da 307 yıl sürecek olan Osmanlı hâkimiyeti dönemi başlamış oldu⁷. Kıbrıs idari bakımdan beylerbeylik statüsünde teşkilatlandırılıp, beylerbeyliğine de Avlonya Sancakbeyi Muzaffer Paşa tayin edildi⁸. Lefkoşa Merkez, Baf, Magosa ve Girne sancak haline getirildi. Beylerbeyliğinin gelişmesi ve savunmasının güçlenmesi amacıyla Anadolu'dan Alâiye, Tarsus, İçel, Zülkadriye ve Sis sancakları da bağlandı⁹.

Sancakbeyi Muzaffer Paşa, klasik Osmanlı fetih siyasetini uygulamaya koyarak adanın mali durumunu güçlendirmek ve Türk hâkimiyetini sağlamak için arazi, nüfus ve emlak tahrirleri yaptırdı¹⁰. Böylece reaya arasında eşitliği, özellikle vergi adaletini sağlayıp, idari düzen getirilmek amaçladı. Bu düzenlemelere paralel olarak iskân siyaseti takip edilip, iskân edilenler belli bir süre vergiden muaf tutuldukları gibi yerleştirdikleri yerler kendilerine mülk olarak verilmek şartıyla iskân ettirildiler. 22 Eylül 1572 tarihli hükümlerle başlayan iskâna göre, Aksaray, Beyşehir, Seydişehir,

4 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, No: 43, Ankara. 2000, s. 12.

5 Halil İnalçık, "Kıbrıs Tarihinin Ana Meseleleri", *Türk Kültürü, T.K.A.E*, Yıl, Ankara. Şubat 1963, S. I/4, s.32.

6 Feridun Emecen, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016 s. 309, İdris Bostan, "Kıbrıs Seferi Günlüğü ve Osmanlı Donanmasının Sefer Güzergâhı", *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul. 2001, s. 11-30.

7 Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı Döneminde Kıbrıs'ta İskân" *Kıbrıs'ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu*, Ankara, 1993, s.57-61.

8 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, Cilt, III/I, TTK Basımevi, Ankara, 1973, s.14.

9 Ahmed Akgündüz, *Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri*, c. VII, Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1994, s.636, Recep Dündar, *Kıbrıs Beylerbeyliği*, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Malatya 1998, s.86.

10 Celal Erdönmez, *Şer'iyye Sicillerine Göre Kıbrıs'ta Toplum Yapısı (1839-1856)*, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, Isparta, 2004, s.4.

Anduğı, Develihisar, Ürgüp, Kocahisar, Niğde, Bor, Iğın, İshaklı ve Akşehir'den olmak üzere toplam 1689 hane adaya iskânâna tabi tutuldu¹¹. İskân edileceklerin değişik meslek gruplarından olmalarına dikkat edildi¹². İlk iskânlardan sonra Kıbrıs'ın nüfusunun takviyesi amacıyla göçmen nakli uzun süre devam ettirilerek adanın Türkleşmesi sağlandı¹³. Göçmenlerin ihtiyaç duydukları cami, okul ve diğer sosyal yapılar ise iskân sürecinde vakıflar aracılığıyla yapılarak yaygınlaştırıldı.

Fetihle birlikte, yerli Rum halkına yönelik de yeni düzenlemelere gidildi. Venedik döneminden itibaren uygulanmakta olan ağır vergi ve angaryalar kaldırılarak, Osmanlı vergi sistemi uygulanmaya başlandı¹⁴. Adada maruz kaldıkları uygulamalar sonrasında kaçan yerli halkın geri dönmesi sağlandı. Yerli halk ile Anadolu'dan iskân ettirilen Türk halkı aynı yönetim ve anlayışa tabi olarak merkez ve taşrada aynı mahalle ile köylerde birlikte, karşılıklı güven içerisinde medeni ilişkileri sağlıklı bir şekilde kurarak, Osmanlı milliyet sistemine dâhil edilen ada Rumları, tebaa statüsünde yaşamaya başladı.

Rumların çalıştıkları topraklar kendilerine tapularıyla birlikte verilerek, daha önce köle olarak çalıştıkları toprakların sahibi haline geldiler¹⁵. Eğitim ve öğretimlerinin idaresi de kendilerine verildi. Ortodoks olan Rumların dini olarak gasp edilen hakları geri iade edilerek, kapatılan kiliseleri açılarak, sürgün edilen başpiskoposları tekrar makamına oturtuldu. Ortodoks Rumların temsilcisi konumuna getirildi¹⁶. Hatta adanın yönetiminden söz sahibi olan "meclis-i şer'i" de divanın üyeleri arasında yer aldı¹⁷.

Kıbrıs'ta farklı din, dil ve milliyetlere mensup unsurların meydana getirdiği toplumsal yapı, bu unsurların birbirleriyle ilişkilerine ve birlikte yaşamalarına engel teşkil etmedi. Aksine 307 yıllık Türk idaresinde ada Rumları varlıklarını korudukları gibi ekonomik, kültürel ve hatta siyasi bakımdan gelişme imkânı buldular. Dolayısıyla ada halkı Osmanlı yönetiminin nihayetlendiği, 1878 yılına kadar olan sürede en rahat ve huzurlu dönemini yaşadı.

Kıbrıs'a hâkim olan güçler, genellikle adayı anavatanlarının bir parçası olarak görmediler. Birçođu kendi merkezi devletlerinin siyasi hayatı sona ermeden Kıbrıs'tan çekildi. Buna karşılık Osmanlı yönetimi, devlet hukuken ortadan kalkıncaya kadar Kıbrıs'ta kalmaya devam etti. Yani Kıbrıs'a hâkim olan devlet ve toplumlar arasında, Osmanlı Devleti'nin adayı kendi anavatanının bir parçası olarak gördü.

XIX. yüzyılın sonlarına doğru iki sömürge imparatorluğu İngiltere ve Rusya Osmanlı Devleti'nin Ortadoğu'daki toprakları üzerinde hâkimiyet mücadelesine girdiler. Rusya; İstanbul ve Boğazları almanın yanında, Kafkaslar üzerinden İskenderun ve Basra'ya inmeyi planlamaktaydı. İngiltere'de sömürge yolları üzerinde bulunan Osmanlı Devleti'nin güneyini hayati öneme sahip bir bölge olarak gördüğünden, Rusya'nın düşüncesini menfaatine uygun bulmuyordu.

11 Recep Dündar, a, g, t, s.341-345.

12 M. Akif Erdoğan, "Kıbrıs'ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü". Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu, Ankara, 1993, s. 49.

13 Halil Fikret Alasya, *Kıbrıs Tarihi ve Belli Başlı Antikiteleleri*, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, Lefkoşe, 1939, s.55

14 Halil Fikret Alasya, *Tarihte Kıbrıs*, Ankara 1988, s.20.

15 Celal Erdönmez, a, g, t, s.12.

16 Halil Fikret Alasya, "Osmanlı Hükümeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar", *Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri*, Ankara. 1971, s. 131-133.

17 Talip Atalay, *Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi*, Mehir Vakfı Yayınları, Konya. 2003, s.38.

Osmanlı Devleti, bu dönemde içte ve dışta yaşadığı ağır meseleler yüzünden büyük sıkıntılar içerisinde olduğundan, bu düşüncelere karşı koyacak güçte değildi. 1877 yılı başında Avrupa devletlerinin desteğini tamamen kaybetmişti. İşte Osmanlı Devleti'nin bu durumundan faydalanmak isteyen Rusya, 26 Nisan 1877'de savaş ilan ederek, 1877-1878 Osmanlı-Rus savaşını başlattı. Kısa sürede Yeşilköy'e kadar ilerledi. Osmanlı Devleti, Rusları 3 Mart 1878'de imzaladığı Ayestefanos antlaşması ile durdurdu.

Rusların Ayestefanos antlaşması ile elde ettiği askeri ve siyasi güç, İngiltere'nin Ortadoğu'daki emellerini tehdit etmekte idi. Bunun üzerine Mısır ve Doğu Akdeniz'le ilgilenen ve Kıbrıs'a yönelik planları olan İngiltere harekete geçti. Rusların ilerlemesini durdurarak, Ayestefanos antlaşmasını Türkler lehine ve çıkarlarına uygun hale getirilmesini sağlayacağını belirterek, Osmanlı Devleti'ne Rusya 'ya karşı 25 Mayıs 1878'de savunma ittifakı yapmayı teklif etti¹⁸. Ardından Osmanlı Devleti'nin desteklenebilmesi için Anadolu'ya yakın bir üssün kendisine verilmesi isteğinde bulundu. Padişah II. Abdülhamid'in ikna edilmesi sonrasında, gelirin Osmanlı hazinesine verilmesi şartıyla Kıbrıs adasının "geçici olarak" İngiltere'ye verilmesini kabul eden, 4 Haziran 1878 tarihli antlaşma imzalandı. 12 Temmuz 1878'de İngiliz askerlerinin adaya çıkıp yönetimi ele almasıyla, 307 yıllık Osmanlı idaresi son buldu¹⁹.

Kıbrıs'ta 1878-1960 yılları arasında sürececek olan İngiltere dönemi başladı. Fakat İngiltere bir daha adadan çıkmadı. Bu arada 1829 yılında büyük devletlerin desteği ile Yunanistan'ın Osmanlıdan ayrılıp bağımsızlığını kazanması, Kıbrıs'ın durumuna yeni bir boyut getirdi. Çünkü Yunanlıların 1814 yılında kurmuş olduğu "Filiki Eteriya"²⁰ adlı gizli örgütün gerçekleştirmek için ant içtiği "Megal-i idea"nın, on ilkesinden birisi Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı idi²¹. Yabancı ülkelerin yardımını amaçlayan bu örgüt milli mücadele verdiğini, Hristiyan dünyasına ve büyük devletlere amacını kabul ettirebilmek için 1894 yılında adını "Etniki Eterya" olarak değiştirdiğini ilan etti²².

Böylece Yunanistan ile Kıbrıs Rumlarının adayı Yunanistan'a bağlama mücadelesi başladı. "Enosis" olarak isimlendirilen bu siyasete, Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'nin karşı çıkması uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletler nezdinde, Kıbrıs meselesinin ortaya çıkmasına sebep oldu. Aksine tarihin hiçbir dönemimde Yunan adası olamayan Kıbrıs, Rumların iddia ettiği gibi 1974 yıldaki Türk Barış Harekâtı sonrasında, bir mesele olarak ortaya çıkmadı.

XIX. yüzyılın başlarında başlayarak, İngiltere'nin ada yönetiminde söz sahibi olduğu 1878-1960 yılları arasında artarak devam eden Rumların, Kıbrıs Türk halkını katliamlarla katlederek gerçekleştirmek istedikleri Enosis emelleri, Türkiye'nin çabaları ile uluslararası platformlarda bir çözüme kavuşturulamadı.

18 Ali Satan, *Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi*, Yeni Dönem Türkiye Araştırmaları, İstanbul, 2004, s. 55-70, Erol Mütercimler, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri Satılık Ada Kıbrıs*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2007, s. 74.

19 Nasim Zia, *Kıbrıs'ın İngiltere'ye Geçışı ve Adada Kurulan İngiliz İdaresi*, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1975, s.39, Rıfat Uçarol, "Osmanlı Devleti'nin Kıbrıs'ı İngiltere'ye Devri" *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, Tatav, İstanbul, 2001, s.121-156.

20 Necla Günay, "Filik-i Eterya Cemiyeti", *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C. 6, S.1, 2005, s. 267.

21 Erol Mütercimler, a, g, e, s.65, Murat Hatipoğlu, *Yunanistan'daki Gelişmelerinin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Türk Kültürünü Araştırma. Enstitüsü. Yayınları, Ankara 1988, ss.23-24.

22 Erol Mütercimler, a, g, e, s.82.

1974 yılına gelindiğinde ise Yunanistan'daki cunta hükümeti, 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs'ta yaptığı bir darbe ile Enosis'i gerçekleştirmek istedi. Beş gün sonra, Türkiye garantörlük hakları çerçevesinde uluslararası hukuka uygun olarak adaya, müdahale edip barış harekâtına başladı. Böylece adadaki Türklerin soykırımını önlenip, adanın Yunanistan'a bağlanması engellendi.

Türkiye'nin gerçekleştirdiği Kıbrıs Barış Harekâtı, bugün artık tarih içerisindeki yerini alarak, harekâta katılan gazilerin hafızalarında derin izler bıraktı. Türkiye'nin değişik şehir, kaza ve köylerinden askerliklerini yapmak için geldikleri birliklerinden adaya, barışı ve özgürlüğü getirmek için çıkan Mehmetçikler, mücahitlerle birlikte gerçekleştirdikleri iki harekât sonrasında amaçlarına ulaştılar. Bugün yaşları 65 ve üzerinde olan Kıbrıs barış harekâtı gazileri o günleri hatırlarken sıra dışı değerlendirmelerle yaşananları ifade etmektedirler.

Bu çalışmanın amacı; Türkiye'nin her ilinden olduğu gibi Amasya'dan Kıbrıs'a giden isimsiz sessiz tanıkların sesini duyurmak, yaşadıklarını ölümsüzleştirmektir. Ayrıca ülkemiz ve milletimizin barış ve özgürlük için yaptığı fedakârlıkları unutulmaz hale getirerek ve genç nesillerin milli kültür ve bilincini yükseltmektir.

Amasya'da yaşayan Kıbrıs gazileri ile görüşmeler yapmak ve bunları gerek fotoğraf gerekse video kayıt ortamında belgelemek düşüncesiyle, gazilerin iletişim bilgilerine Muharip Gaziler Derneğinin, Amasya şubesinden ulaştık. Ardından gazilerimizi daha yakından tanımak ve hayat şartlarını yakinen görerek hangi durumda olduklarını gözlemlemek amacıyla, ikamet ettikleri adreslerinde onları ziyaret ettik.

Yaptığımız görüşmelerde öncelikle çalışmamızın amacından bahsederek, gazileri ve yakınlarını bilgilendirdik. Böylece unutulmadıklarını hisseden ve çalışmanın sonucunda ortaya çıkacak ürün ile daima hatırlanacaklarını takdir eden gaziler, duydukları memnuniyeti ve heyecanı ifade edip, yaşadıkları tecrübelerin gençlerin milli kültür ve bilinçlerinin artmasına katkı sağlaması temennisinde bulundular. Bizde her birine ayrı ayrı sağlıklı ve sıhhatli ömür dileklerinde bulduk.

1.Kıbrıs Meselesi ve Barış Harekâtı

1878 yılında İngilizlerin adanın yönetimini ele almalarıyla birlikte, Kıbrıs için zor günler başladı. Çünkü pek çok Yunanlı İngilizlerin adanın yönetimini kısa bir süre içerisinde kendilerine terk edeceğini düşündü. Varlığını Osmanlının adaletine borçlu olan, Rum Ortodoks kilisesi de İngiliz idaresine yazılı başvuruda bulunarak, “Yunanistan'ı istiklaline kavuşturan İngiliz Hükümetinin Kıbrıs'ı Yunanistan'a ilhak etmesini” talep etti²³. Kıbrıs'ta İngiliz yönetimiyle birlikte Rumlar, adanın Yunanistan'a ilhakı anlamına gelen “Enosis” yolunda önemli bir aşama kaydettiklerini düşünüp, Yunanistan'ın yoğun destek ve tahrikleriyle ilhak faaliyetlerini hızlandırdılar.

Bu döneme kadar adada söz sahibi olan ve yönetimde görev alan Türk nüfus, bir anda idare edilen konuma düştüğü gibi memuriyetten uzaklaştırılarak, yerlerine Rumların göreve getirilmesi süreci başlatıldı. Bunun sonucunda Türkler ekonomik kayba uğrayarak, sahip oldukları arazi ve gayrimenkulleri satmak zorunda kaldılar²⁴. Rumlar yönetimin desteğiyle Türkleri her şeyden yoksun bırakmak ve adadan kovmak amacıyla büyük bir çalışma içerisine girdiler. Bu gelişmeleri İstanbul'daki İngiliz Büyükelçisi Layard, 1 Ağustos 1878'de dışişleri bakanlığına gönderdiği raporunda “Rumların bütün Kıbrıs topraklarını elde etmek için her türlü sahtekârlığı yapacaklar,

23 Rauf R. Denктаş, *Rauf Denктаş'ın Hatıraları*, C.III, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1997, s.20.

24 Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 2006, s.146.

Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlamak isteyeceklerdir.”²⁵ şeklinde ifade etmekteydi.

Kıbrıs'ta bu dönem; Yunanistan'ın tahrikleri ve ada Rumlarının eylemleriyle Enosis'i gerçekleştirmek için yaptıkları faaliyetleri, Kıbrıslı Türklerin devamlı karşı olup, engel olma çabalarıyla, 1914 yılındaki I. Dünya savaşına kadar devam etti. İngilizler, yönetimde tam bir sömürgeci zihniyet anlayışıyla hareket ederek, idareyi sürdürdü. Bunu “*böl ve yönet*” anlayışını uygulayarak gösterdiler²⁶.

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya savaşına ittifak devletleri yanında girmesini bahane eden İngiltere, 5 Kasım 1914'de Kıbrıs'ı tek taraflı olarak ilhak etti. Bu gelişme Rumları Enosis'i gerçekleştirebilecekleri konusunda daha da umutlandırdı. Osmanlı Devleti 'de ilhaki protesto etmekle yetindi. Adada İngiliz tabiiyetine girmek istemeyen, Türkler Anadolu'ya göç etmeye başladı. Yaşananlara duyarsız kalmayan Kıbrıs Türkleri, 10 Aralık 1918'de Kıbrıs Müftüsü Hacı Hafız Ziya Efendi başkanlığında “*Meclis-i Milli*” adıyla bir meclis toplayarak adanın tekrar Osmanlı Devleti'ne verilmesini istedi. Ocak 1919'da Paris'te toplanacak konferansa “*Türk haklarının korunması*” için müftü Efendi gönderilmek istendiyse de İngilizler bu isteği kabul etmedi²⁷.

Türk Millî Mücadelesinin kazanılmasından sonra 24 Temmuz 1923'te Lozan Antlaşması imzalanması ile İtilaf Devletleri tarafından resmen tanınan Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın İngiliz toprağı olduğunu resmen kabul etti²⁸. Lozan'a göre Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığına geçmek isteyen ve İngiliz idaresinden memnun olmayan, pek çok Kıbrıslı Türk anavatana göç etti. Bunun yanında, Kıbrıs'taki İngiliz idaresinin toplumlara sunduğu devlet, belediye ve eğitim hizmetlerinde taraftar davranarak Rumlar lehinde tavır alması ve Türkler üzerinde baskı oluşturmaları çok sayıda Türk'ün, adadan ayrılmasına sebep oldu²⁹.

Bu gelişmeler üzerine Rumlar, 1925 yılından 1959'a kadar adanın statüsünü değiştirmek için yoğun faaliyet içerisine girdiler. Yunanistan 'da 1928'de, İngiltere, Fransa ve Rusya'ya bir nota vererek adanın kendisine bağlanmasını istedi. Ardından İngiltere'nin, Ortadoğu ve Rum yanlısı siyasetinde değişiklik yaparak, Rumlardan yüz çevirmesiyle, Rumlar isyan etmeye başladılar³⁰. 1931 yılı bütçe görüşmelerinde gümrük vergileriyle ilgili yasa tasarısı bahane edilerek, bazı Rumlar Enosis'in ilk defa resmen istenildiği 18 Ekim 1928'in yıldönümünde, 18 Ekim 1931'de İngiliz yönetimine karşı ayaklandılar. Bu harekât, 21 Ekim 1931'de beş bin kişinin katılımıyla isyana dönüştü. Rumların ilk isyanı olan bu eylemde vali konağına yürünerek ateşe verildi³¹. İsyân Mısır'dan getirilen takviye kuvvetlerle bastırılabilirdi³².

İngiliz yönetimince isyan sonrasında uygulanan yaptırımlar, isyan eden Rumların yanında Türkleri de kapsadı. Türkleri sindirmeye yönelik olarak okullar ile camilere Türk bayrağının asılmaması, okullardaki Türk devlet büyüklerinin resimlerinin indirilmesi istendi. Ayrıca 19 Mayıs ve 29 Ekim bayram kutlamalarının yapılması, istiklal marşının okunması yasaklandı³³.

25 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 27.

26 Talip Atalay, a, g, e, s. 70, Ulvi Keser, a, g, e, s.149.

27 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 28.

28 Nihat Erim, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ajans-Türk Matbaacılık, Ankara, 1975, s.3.

29 Ulvi Keser, a, g, e, s. 147, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 30.

30 Giray Saynur Derman, Vefa Kurban,” Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkisi ve ABD-SSCB ile İlişkiler”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, XVI/33, İzmir, Güz. 2016-Güz) s. 457.

31 İzzet Öztoprak, “Kıbrıs'ta 1931 İsyanı ve Yankıları”, *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S. 3, Yıl, 1997, s. 318.

32 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 30.

33 Ulvi Keser, a, g, e, s.148.

II. Dünya savaşı esnasında 1943 yılında, Rumlar tekrar Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakını istedi. İngilizler bu isteği reddederek anayasa hazırlanmasını önerdiler. Rum tarafı ise Enosis'i onaylamayan hiçbir teklifi kabul etmeyeceklerini ifade etti. İngiliz hükümeti, 1947 yılında adada muhtar bir yönetim kurmak üzere vali olarak, Lord Winster'i görevlendirdi. Fakat valinin muhtariyet girişimi, hazırlanan anayasanın Rumlar ve Türkler tarafından kabul görmemesi üzerine gerçekleşmedi³⁴. Enosis propagandalarının, yoğun olarak sürmesi üzerine Yunanistan parlamentosu, 27 Şubat 1947'de oybirliği ile aldığı kararla "*Yunanistan'ın Kıbrıs'la Birleşmesi*" ni kabul edip, bütün dünyaya ilan etti. Bu arada, ada yönetimi 1931 isyanına kalkışan papazların adaya dönmelerine izin verdi. Asıl adı Michael Mouskos olan III. Makarios' un 1948'de Kition (Limasol ve Larnaka) Piskoposu olarak adaya dönmesiyle yeni bir dönem başladı³⁵. Kıbrıs Rum lideri ve Başpiskopos olan Makarios' un faaliyetleri Enosis eylemlerinin yoğunlaşarak hızlı bir ivme kazanmasına sebep oldu. Çünkü Makarios göreve başladığı gün, "*Kutsal yemini ederim ve derim ki, milli özgürlüğümüzün doğuşuna dek çalışacağım ve Kıbrıs'ı anamız Yunanistan'a bağlamak olan siyasetimizden asla vazgeçmeyeceğim*" sözleriyle amacını ortaya koydu³⁶.

Yunanistan tarafından desteklenen bu eylemler, Birleşmiş Milletlere götürüldü. 21 Kasım 1949'da Birleşmiş Milletlere müracaat eden Yunanistan, "*Anavatan Yunanistan'la birleşmek için self-determinasyon hakkının halkımıza tanınmasını istiyoruz*" isteğinde bulundu³⁷. Ancak Kıbrıs'ta "*Kıbrıs Milleti*" diye bir topluluk yoktu. Kıbrıs'ta her bakımdan iki ayrı etnik gurup vardı. Bu şekilde gelecek belirlenecek olursa çoğunlukta bulunan Rumların, adayı Yunanistan'a ilhakı söz konusu olacaktı. Birleşmiş Milletlerden istenen aslında Enosis'in kabul ettirilmek düşüncesi³⁸. Fakat Türkiye'nin kararlı tutumu Yunanistan'ın sonuç almasına engel oldu.

Rumların, 15 Ocak 1950'de yapılmasını kararlaştırdıkları plebisite (referandum) karşı, Kıbrıslı Türkler tepkilerini göstermek üzere 28 Kasım 1948'deki Ayasofya mitinginden sonra ikinci Ayasofya mitingini 11 Aralık 1949'da Lefkoşa'da yaptılar³⁹. Fakat plebisit, 15-20 Ocak 1950'de Kıbrıs Rum Ortodoks Kilisesi Başpiskoposu Makarios önderliğinde gerçekleştirildi. Sonuçta, Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı kararı çıktı⁴⁰. Bu sonucu tanımayan İngiltere adaya muhtariyet verilmesi konusunda yeni girişimlerde bulundu. 1954 yılında tekrar gündeme getirdiği anayasa teklifi sonuçsuz kaldı. Böylece Kıbrıslı Rumlar, barışçı yollarla Enosis'i gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca, Yunan hükümetinin desteği ile tekrar harekete geçerek, 1953 yılında kurdukları "*EOKA*" yı (Kıbrıs Direnişi Ulusal Örgütü) 1 Nisan 1955'de harekete geçirerek, amaçlarına ulaşabilmek için yeniden terör eylemlerine başladılar.

EOKA terör örgütü Grivas komutasında yayınladığı bildiriyle İngiliz ve Türkleri düşman ilan edip, onların imha edileceğini açıkladı. Bu düşünce istikametinde önce Enosis'e karşı olan Rumlar, ardından İngilizler daha sonra Türkler katledildiler. Türklere karşı şiddet eylemlerinin artması üzerine, Kıbrıslı Türkler Enosis'e engel olmak, can güvenliklerini korumak düşüncesiyle 1 Ağustos 1956 tarihinde "*Kıbrıs Türk Mukavemet Teşkilatı*"nı (TMT) kurdular. Bunun yanında Milli Cephe Partisi, Kıbrıs Adası Türk Azınlığı Kurumu, Kıbrıs Milli Türk Halk Partisi, Kıbrıs Türk Kurumları Birliği, Kıbrıs Türk Kurumları Federasyonu ve Kıbrıs Milli Türk Birliği gibi ce-

34 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 30.

35 Şükrü Sina Gürel, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) C.I*, Kaynak Yayınları, İstanbul, 1984, s. 66-67.

36 Ali Denizli, *Kıbrıs Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974)*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2014, s. 108.

37 Ulvi Keser, a, g, e, s.152.

38 Erol Mütercimler, a, g, e, s. 66.

39 Ulvi Keser, a, g, e, s.153.

40 Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi*, c, I, Lefkoşa, 1973, s. 53, Vergi Bedevi, a, g, e, s. 176.

miyetleri de oluşturdular.

Rumların şiddet eylemlerini artırmaları üzerine Kıbrıs Valisi Mareşal Harding, başta Makarios olmak üzere Rum liderlerle “*self-government*” (taksim) üzerinde anlaşmaya çalıştıysa da teklif Rum liderler Makarios ve Kipriyanu tarafından kabul görmedi. Bunun üzerine dönemin İngiltere Başbakanı Mc Millan adanın Türk ve Rum tarafları ile birlikte Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile ortak yönetilmesi teklifinde bulundu. Teklif Yunanistan tarafından kabul edilmemesine rağmen, İngiltere bu planı yürürlüğe koydu. Plan gereğince Türkiye temsilcisinin 1 Ekim 1958’de resmen ve fiilen göreve başlamasıyla, Yunanistan görüşme masasına oturmak zorunda kaldı⁴¹.

Bunun üzerine Yunanistan ve Türkiye Dışişleri Bakanları Zürih’te bir araya gelerek Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulması konusunda anlaştilar. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Adnan Menderes ile Yunanistan Başbakanı Karamanlis 11 Şubat 1959’da Zürih anlaşmasını imzalayarak Kıbrıs Cumhuriyeti için ilk adımı attılar. Ardından Kıbrıs Türk ve Rum liderleri 19 Şubat 1959’da Londra anlaşmasını imzalayarak üç devletin garantörlüğünde, Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasını kabul ettiler. Bu anlaşmalara dayanarak hazırlanan Kıbrıs Anayasasının kabul edilmesiyle 15/16 Ağustos 1959 gece yarısı “*Kıbrıs Cumhuriyeti*” nin kurulduğu resmen ilan edildi⁴². Yunanistan’ın *Eenosis*”, Türkiye’nin “*taksim*” tezinden vazgeçmesiyle de egemenlik ve bağımsızlık iki topluma ortaklaşa verildi.

Kıbrıs’ta yeni dönemin adı “*Cumhuriyet*” oldu. Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kabul edilen anayasasına göre Kıbrıs Türklerine, eşit statülü kurucu ortaklık hakkı tanındı. Buna göre %30’u Türk, %70’i Rumlardan oluşan “*Temsilciler Meclisi*” kurulması, Cumhurbaşkanının Rum, yardımcısının Türk, bakanlar kurulunun 7 Rum ve 3 Türk bakandan oluşması, idare ve belediyelerde %70-30 oranının korunması, ordu, polis ve jandarma teşkilatının mevcudunun %60 Rum ve %40 Türk’ten oluşturulması istendi.

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin savunması için Türkiye’den 650, Yunanistan’dan 950 kişilik bir alay oluşturulacak, Cumhuriyet tehlikeye girdiği zaman İngiltere, Türkiye ve Yunanistan ortak olarak ya da tek başlarına müdahale haklarına sahip olacaklardı⁴³. Anayasanın en önemli özelliklerinden birisi adanın herhangi bir biçimde başka bir ülke ile birleşmesine, yani Enosis’e imkân vermemesi idi. Kıbrıs’ın savunmasını gerçekleştirecek Türk ve Yunan alayları 16 Ağustos 1960 tarihinde adaya gelerek göreve başladı. Böylece Türk Mehmetçiği 82 yıl sonra tekrar adaya çıkmış oldu.

Yeni Anayasaya göre Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığına Başpiskopos Makarios, yardımcılığına ise Kıbrıs Türk Toplum Lideri Dr. Fazıl Küçük getirildi. Kurulan Cumhuriyet’in varlığını, ancak iki toplumun iş birliği ve fedakârlığı ile sürdürmesi mümkün olabilecekti. Bunun için Kıbrıslı Türkler Cumhuriyetin kurulmasına temel olan Zürih ve Londra anlaşmaları ile anayasaya sonuna kadar bağlı kaldılar. Rumlar ise anlaşmaları ve anayasayı amaç olarak değil kendilerini Enosis’e götürecek bir araç olarak gördüler. Dolayısıyla Cumhuriyetin ilanı da adadaki meseleleri çözmedi. Çünkü Rum baskı ve saldırıları devam etti.

Rumlar Enosis’i gerçekleştirmek için eylemlerine devam ederek EOKA ileri gelenlerinin katılımlarıyla EDMA (Milli Demokratik Mücadeleciler Cephesi) ve Nikos Sampos’un liderliğinde OPEK (Kıbrıs Rumlarını Koruma Teşkilatı) gibi gizli cemiyetler kurdular. Aynı zamanda anayasa ile Türklere verilen memuriyet haklarını gasp edip, uygulamadıkları gibi Türk Belediyelerinin ku-

41 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 31.

42 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 31-32, Erol Mütercimler, a, g, e, s. 67.

43 Muzaffer Sever, *20 Temmuz 1974 Kıbrıs Bitmeyen Gece*, İstanbul 2010, s.20, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 32.

rulmasını engellediler.

Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios, söylemleriyle Enosis'e ulaşmak için Cumhuriyeti araç olarak gördüklerini ifade etmekten çekinmedi. Ayrıca "Ümit ve emellerimiz Zürih ve Londra anlaşmalarıyla tamamen gerçekleşmiş değildir."⁴⁴ ve "Enosis davası ölmüştür. Enosis unutulmamalıdır."⁴⁵ gibi sözleriyle Yunanistan'ın desteğini alarak, Rum halkını Enosis'i gerçekleştirmeye teşvik ediyordu.

Makarios, 15 Ağustos 1962 tarihinde Kykko Manastır'ında yaptığı konuşmasında "Kıbrıs Rumları, EOKA kahramanlarının başlatmış olduğu işi tamamlamak için ileriye doğru yürümeye devam etmelidir. Şimdi mücadele yeni bir şekil almıştır. Nihai gayemizi gerçekleştirenceye kadar da devam edecektir."⁴⁶ sözleriyle, Cumhurbaşkanı olarak Rum halkına Enosis'i hedef göstermekte bir beis görmüyordu.

Cumhurbaşkanı Makarios, Türklerin anayasal haklarını tanımadığı gibi 31 Aralık 1962'de Türk Cemaat Meclisi'nin çıkardığı "Türk Belediyeler Kanunu" nun uygulanmasına da engel oldu. Bunun üzerine Türk tarafı konuyu anayasa mahkemesine götürdü. Türk Belediyelerinin kurulmasını adada Türk yönetiminin ortaya çıkmasının bir işareti olacağını düşünen Makarios, anayasa mahkemesinin Türkler lehine vereceği kararı tanımayacağını açıkladı. Mahkemenin Türkler lehine karar vermesi üzerine mahkeme başkanı aleyhine, iftira kampanyası başlatılmasıyla Alman mahkeme başkanı Prof. Dr. E. Forsthooff ve sekreteri Dr. Heinze istifa etti.

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 1960'da kurulmasıyla başlayan ve 1963'e kadarki süreçte yaşanan olaylar adayı hızlıca bölünmeye doğru sürükledi. Bu üç yıllık dönemi anayasa mahkemesi sekreteri Dr. Heinze;" ortak bir yaşama oluşturmadaki başarısızlık, ilgili tarafların becerisizliklerinden değil, yönetimdeki Kıbrıslı Rumların egemen kesimin iş birliğine gitmek veya bir uzlaşmaya varmak cabası harcamamalarından ileri gelmektedir."⁴⁷ şeklinde değerlendirmiştir. Anayasa mahkemesini etkisiz konuma getiren, Makarios bundan sonraki bütün çaba ve gayretini, Cumhuriyetin ortadan kaldırılması için kullandı. Bunun için gizli bir eylem planı hazırlığı içerisine giren Makarios, Enosis'in gerçekleşmesi amacıyla hükümet içinde darbe yapılması ve bütün muhalefetin ortadan kaldırılması planını uygulamaya koydu. İlk adım olarak anayasanın özellikle Türklerle ilgili olan 13. maddesinin değiştirilmesi teklifini garantör devletlere ve Kıbrıs Türk liderliğine sundu. Teklif Türkiye ve Türk liderliği tarafından ret edildi. Makarios, meseleyi zor kullanarak halletmek ve Kıbrıs'taki Türk varlığını kesin olarak sonlandırmak için adını IX. yüzyıl Bizans destanından alan "Akritas Planını" 21 Aralık 1963'te uygulamak üzere harekete geçti⁴⁸.

Türk'ü imha planı olarak bilinen Akritas planı, çerçevesinde Rumlar ilk hedefleri olan Lefkoşe'ye gitmek için engel gördükleri Küçük Kaymaklı kasabasına 22 Aralık'ta saldırdı. Rum çeteler kadın-erkek, genç-yaşlı demeden katliama başladı. Bu vahşet karşısında bölgedeki 203 köyden kaçarak canlarını kurtaran, Kıbrıslı Türkler altı kanton bölgeye sığındı. Değişik cemiyetlerin çatısı altında toplanan Türkler katliama karşı direnerek mukavemet gösterdi. Bu esnadaki kahramanlıklardan ötürü de "mücahit" olarak isimlendirildiler⁴⁹. Kıbrıslı Türklerin 92 şehit, 475 yaralı ve pek çok kayıp verdiği ve kanlı Noel olayları denilen bu katliam, Türkiye'nin garantörlük hakkını

44 Erol Mütercimler, a, g, e, s. 67.

45 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 33.

46 Ulvi Keser, a, g, e, s. 263.

47 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 33.

48 Ulvi Keser, a, g, e, s. 268, Ali Denizli, a, g, e, s. 26.

49 Ulvi Keser, a, g, e, s. 274.

kullanarak 25 Aralık 1963'te, Türk jetlerinin Lefkoşa üzerinde alçak uçuş yaparak ateşkes sağlanmasıyla durduruldu⁵⁰.

Rumlar aynı zamanda ekonomik ambargoya başlayarak, Türklerin mukavemetini kırmayı amaçladılarsa da başaramadılar. Çünkü Türkler sonuç ne olursa olsun direnmekten vazgeçmediler. 1963 kanlı Noel olayları sonrası Kıbrıs Türk toplum lideri Dr. Fazıl Küçük ile Makarios'un anlaşması üzerine 29 Aralık 1963'te İngiliz kuvvetleri Lefkoşa'yı ikiye ayıran Yeşil Hat'a girdi. Böylece Lefkoşa olayları ile Kıbrıs'ın bölünmesi başlamış oldu⁵¹. Nitekim 1 Ocak 1964 tarihinde Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıs'la ilgili bütün anlaşmaları feshettiğini açıklamasıyla Kıbrıs Cumhuriyeti sona erdi. Yerine gayri meşru Rum yönetimi geçti. Bu yönetim Kıbrıs Cumhuriyeti olarak tanınmayı sürdürdü. Rumlar Türkleri sindirmeye, ev ve mallarını tahrip ve talan ederek, katliamlarına devam etti.

Bu gelişmeler üzerine İngiltere'nin önerisiyle, Kıbrıs meselesine siyasi çözüm bulmak amacıyla 13 Ocak 1964'te Londra'da Türkiye ve Yunanistan arasında üçlü konferans başladı. 15 Ocak'ta Türk ve Rum toplumlarının temsilcilerinin katılımlarıyla beşli olarak devam eden konferans hiçbir sonuca ulaşmadan dağıldı. Ardından Rumlar'ın eylemlerini sürdürerek Lefkoşa'daki Bayraktar Camii'ni bombalamaları üzerine Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine müracaat etti. BM Konseyi de aldığı kararla kurduğu Barış Gücü, Yeşil Hattaki İngiliz güçlerinden görevi devraldı. BM'den düşüncesi doğrultusunda kararlar çıkaramayan Rumlar, şiddet olaylarını, 14 Şubat ile 19 Mart arasında Limasol, Baf ve Gaziviran bölgesinde devam ettirdi. Bu olaylar üzerine Türkiye, 13 Mart'ta müdahale hakkını kullanacağını BM Genel Sekreterliğine resmen duyurdu. Fakat ABD Başkanı Johnson'un girişimleri harekâtı engelledi. Bu defa, Girivas komutasındaki Rumlar 7 Ağustos'ta Erenköy'deki Türkleri katliama başladı. Kıbrıslı Türkler, kanları ve canları pahasına direniş gösterdiler. Nihayet 8 Ağustos sabahı Türkiye uçaklarıyla olaya müdahil olarak ateşkesi sağladı. Bu harekât esnasında uçağı isabet alan ve paraşütle inmeyi başaran, yaralı olarak Rumlara esir düşen Pilot Yzb. Cengiz Topel daha sonra şehit edildi⁵².

Makarios, Erenköy olaylarından sonra Kıbrıs Türklerine ekonomik ambargoyu artırdı. Fakat Türkiye'nin müdahil olmasıyla, Kıbrıs Türklerinin ihtiyaç duydukları maddelerin adaya ulaştırılması sağlandı. Bu defa devlet dairelerinde veya Rum bölgesinde çalışan Türkler işten çıkarılmaya, Türklere ait evler tahrip edilip yağmalanmaya başlandı. Bu sindirme ve zulüm karşısında 25.000'e yakın Türk yaşadıkları bölgelerden göç etmek zorunda kaldı. Seçimle göreve gelen Kıbrıs Türk Temsilcileri, Temmuz 1965'te Temsilciler Meclisi'ne girmek istediklerinde bu hakları da engellendi. Yani Kıbrıslı Türkler vatandaşlık hakkından mahrum, ülkesiz kişiler haline getirildiler.

Rumlar üç yıllık suskunluk döneminin ardından, 1967 yılı başlarında yeniden silahlanıp, Lefkoşa yakınlarındaki köylerde, Türklerle çatışmaya başladı. 15 Kasım 1967'de Boğaziçi köyünün Türk kesimi ile tamamı Türk olan Geçitkale köyünde, Rum polis devriyelerinin dolaşmak istemelerinin, Türkler tarafından reddedilmesi üzerine köylere saldırılarak işgal ettiler. Bu gelişme Türkiye ile Yunanistan arasında 1965 yılında Kıbrıs meselesinin çözümü için başlayan görüşmelerin kesilmesine sebep oldu. TBMM'de, Kıbrıs'a müdahale kararı aldı. 17 Kasım'da bu düşüncesini, Yunanistan ile dost ve müttefik devletlere bildirildi. ABD Başkanı Johnson tekrar devreye girerek, özel temsilci olarak Cyrus R. Vance'i görevlendirdi. Özel temsilci; Ankara, Atina ve Kıbrıs arasında yaptığı diplomasi sonrasında Türk hükümetinin bazı isteklerini Yunanistan'a kabul ettirmesiyle, yapılacak çıkarma önlemiş oldu. Meselenin ikili görüşmelerle çözümlenmesi için

50 T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, a, g, e, s. 35.

51 Erol Mütercimler, a, g, e, s. 138.

52 Erol Mütercimler, a, g, e, s. 156-157, Ulvi Keser, a, g, e, s. 385.

görüş birliği sağladı.

Bu gelişmeler üzerine teşkilatlanma ihtiyacı duyan Kıbrıslı Türkler, 1964 yılında kurdukları “Genel Komiteyi” yeniden güçlendirerek, 28 Kasım 1967’de Dr. Fazıl Küçük ’ün “Geçici Kıbrıs Yönetimi” ni kurdular. Bu oluşumun ortaya çıkmasıyla iki toplumun birbirinden ayrılması da tamamlanmış oldu. Fakat iki toplum arasında meselenin çözümü için görüşmeler sürdürüldü. Rauf Denktaş’ın 13 Nisan 1968’ de Kıbrıs’a dönmesinden sonra Beyrut’ta, Denktaş ile Klerides arasında yeniden başlayan toplumlar arası görüşmeleri bir sonuç alınmadan 15 Temmuz 1974’de Nikos Sampson’un yaptığı darbeye kadar devam etti⁵³.

Yunanistan’da 21 Nisan 1967’de yapılan askeri darbeden sonra yönetime gelen “askeri cunta” ile kral taraftarı olan Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios’un arası açıldı. Aynı zamanda Enosis’i gerçekleştirme konusunda da aralarında fikir ayrılığı baş gösterdi. Bu sebepten Yunanistan’daki cunta idaresi, Makarios’u yönetimden uzaklaştırmak için bazı suikast planları hazırladıysa da başarılı olamadı. Ama 15 Temmuz 1974’te Yunan Hükümeti’nin “Başkanlık Harekâtı” adı ile yaptığı darbeden kurtulup İngilizlere sığınan Makarios, adadan ayrılarak ABD’ye gitti. Yunan Cuntası Kıbrıs Cumhurbaşkanlığına Nikos Sampson’u getirdi. O da aynı gün 1960 anayasasına aykırı olarak “Kıbrıs Helen Cumhuriyetini” ilan etti. Enosis’e giden yolda da önemli bir adım atmış oldu.

Türkiye, Kıbrıs’ta yaşananları endişe ile takip ederek İngiltere, ABD ve SSCB nezdinde girişimlerde bulunup tepkilerini bildirdi. Türkiye’de 17 Temmuz 1974’te Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk’ün davetiyle olağanüstü toplantı yapıldı. Aynı gün Türkiye Başbakanı Bülent Ecevit Londra’ya giderek, İngiliz hükümetini ortaklaşa müdahale etmeye ikna etmeye çalıştıysa da muvaffak olamadı. ABD barışçı yollarla meselenin çözümlenmesi için Dışişleri Bakan yardımcısı Joseph Sisco’yu Londra, Ankara ve Atina arasında arabuluculukla görevlendirdi. 18 Temmuz’da Sisco ile görüşen Türk Başbakanı onun aracılığıyla Yunanistan’a Türkiye’nin isteklerini içeren bir ultimatoma gönderdi. Fakat cunta hükümeti bunları reddetti.

Türkiye bütün girişimlerinin olumsuzlukla sonuçlanması üzerine Kıbrıs Türkü’nü topyekûn imha olmaktan korumak amacıyla, Garantörlük Anlaşması’nın IV. maddesine dayanarak, 20 Temmuz 1974’te Kıbrıs’a Barış Harekâtı’nı başlattı. 22 Temmuz akşamı Türkiye BM Güvenlik Konseyi’nin aldığı ateşkes kararını kabul etti. Barış Harekâtı ile Yunanistan’daki cunta yönetimi ve Kıbrıs’taki kuklası Nikos Sampson hükümeti yıkıldı.

Ateşkes kararı sonrasında Türkiye, İngiltere ve Yunanistan dışişleri bakanları 25-30 Temmuz 1974 tarihleri arasında Cenevre’de konferansta bir araya geldiler. Türk tarafının istekleri doğrultusunda alınan kararlar konferansta kabul edildi. Bunlardan birisi, Kıbrıs Türk Toplumunu ile Kıbrıs Rum Toplumunu olmak üzere iki otonom idarenin varlığı idi. 8 Ağustos’ta II. Cenevre Konferansının yapıldığı esnada Kıbrıs Rumları, ilk konferansta alınan kararları yerine getirmediği gibi Yunan-Rum güçleri Türk köylerine saldırılarını devam ettirdi. Bunu yanında II. konferansta yaşanan bazı masa başı oyunlarıyla oyalama taktiği izlenmesi, Türkiye’ye Yunan-Rum ikilisiyle anlaşmanın mümkün olamayacağını gösterdi. Bunun üzerine Türkiye yeniden harekât kararı aldı. 14-16 Ağustos tarihleri arasında süren II. harekât sonrasında bir taraftan Magosa’ya diğer taraftan Lefke’ye ulaşılarak Türk tarafının sınırları çizildi.

Kıbrıs Barış Harekâtıyla adada yüzyıllardır devam eden Rum tahakkümü ve zulmü sona erdirildi. Türklerin insanca, hür ve bağımsız yaşayabilecekleri bir ortam sağlanmış oldu. Bu duru-

mu Avrupa Konseyi 29 Temmuz 1974’de almış olduğu, 873 sayılı karar ile Türk müdahalesinin yerinde olduğunu kabul ederek teyit etti. Aynı zamanda Atina Yüksek Mahkemesi de 21 Mart 1979’da aldığı kararla Türkiye’nin müdahalesinin garantörlük anlaşmasının IV. maddesine göre yasal olduğunu onayladı. Sonuçta; Kıbrıs Barış Harekâtının çizdiği sınırlar Türk tarafına devlet kurma hakkını verdiği için, Kıbrıs Türkleri 13 Şubat 1975’de “Kıbrıs Türk Federe Devleti” ni ve 15 Kasım 1983’te de “Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti” ni kurdular.

2.Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler

Türkiye, Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında 35 Subay, 41 Astsubay, 421 erbaş ve er ile 1 sivil işçi olmak üzere toplam 498 şehit vermiştir. Bunlardan 58’i kayıp olmuştur. Şehitlerin; 411’i Kara Kuvvetleri, 69’u Deniz Kuvvetleri, 5’i Hava Kuvvetleri ve 13’ü Jandarma Genel Komutanlığına mensup olan askerlerdir. Şehitlerden Kıbrıs’ta medfun olanlarda, 70’i Karaoğlanoğlu şehitliğinde, 287’si Boğaz şehitliğinde, 57’si Lefkoşa şehitliğinde, 1’i Mağosa Canbulat şehitliğinde, 25 şehit ise Türkiye’dedir⁵⁴.

Amasya ve kazalarından, Kıbrıs Barış Harekâtına toplam 353 personel katılmıştır. Bunlardan 30’u subay, 68’i astsubay, 65’i erbaş, 189’ u er ve 1 tanesi de sivil memurdur. Subay ve astsubaylardan 80’i Kara Kuvvetleri, 14’ü Hava Kuvvetleri ve 4’ü de Deniz Kuvvetlerine mensup idi. Toplam 254 er ve erbaşın çoğunluğu, Kara Kuvvetlerinin personeli olan askerlerdi. (Bkz. Tablo: 1) Amasya’nın 3 şehidinden, 1’i Merzifon kazasından ve piyade yüzbaşı rütbesinde, 2’si ise Amasya merkezden piyade er rütbesinde olup, Kara Kuvvetleri personeli idiler. (Bkz. Tablo. 2)

Tablo 1. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler⁵⁵

Memleketi	Subay					Erbaş		Er	Siv. Mem.	Top
	Subay		Astsubay			Çvş.	Onb.			
	Kar	Hav	Kar	Hav	Den					
Amasya	9	5	15	3	1	5	15	63	-	116
Merzifon	8	1	15	4	2	12	4	32	1	79
Taşova	2	-	12	-	-	7	11	61	-	93
Suluova	-	-	2	-	-	2	1	14	-	19
Gümüşhacıköy	5	-	10	1	1	5	2	18	-	42
Hamamözü	-	-	1	-	-	1	-	1	-	3
Göynücek	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1
Toplam	24	6	56	8	4	32	33	189	1	353

Tablo 2. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Amasyalı Şehitler

Sıra	Adı ve Soyadı	Doğum Yeri ve Tarihi	Rütbe	Birliği
1	Dursun Öz Saraç	Merzifon 1937	P.Yzb	39. P. Tüm. 50. P.A. 4. P. Bl. K
2	Bekir Akkaş	Amasya 1954	P. Er	39.P.Tüm.K.50.P.A.2.Tb. K.
3	Lütfi Aras	Amasya 1953	P. Er	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K

54 Ali Deniz, a, g, e, s. 457.

55 Tablo; Amasya, Merzifon ve Taşova Askerlik Şubeleri ile Türkiye Muharip Gaziler Derneği, Amasya Şubesi ve Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneğindeki kayıtlar esas alınarak tablo düzenlendi.

Amasya ve merkeze bağlı köylerde hayatta olan Kıbrıs Barış Harekâtı gazilerini ikamet ettikleri adreslerinde ziyaret edip, kişisel bilgileri, barış harekâtı ve askerlik sonrası hayatları hakkında sorular yönelterek, verdikleri cevapları görüntülü olarak kayıt altına aldık. Öncelikle, gazilerimizin yaşadıkları anılarına yer verip, ardından Amasya ve kazalarından” *Kıbrıs Barış Harekâtına*” katılıp şehit ve gazi olanlara ait bilgileri tablolar halinde açıklayacağız.

Ahmet Ünverdi; Harekâta, Kıbrıs’taki Türkleri Rumların, Makaryos’un zulmünden kurtarmak, soydaşlarımızı kendi özgürlüklerine kavuşturmak için katıldık. Harekatta Lefkoşa’ da Beşparmak dağları eteklerinde bulundum. Mevzilerde üzerimize gökyüzünden yağmur gibi mermiler yağmaktaydı. Ölmekten değil, sakat kalmaktan korkmakta idik. Kıbrıslı Rumların, yaptıkları vahşete ve zulme şahit olmam bana savaş hakkında büyük olumsuzluklar hissettirdi.

Türkiye Muharip Gaziler Derneğinin, Amasya Şubesini 2005 yılı ağustos ayında açarak, başkanlığına seçildim ve halende yürütmekteyim. Gazi olmaktan mutluyum, çünkü gazi onurlu ve gururludur. Kimseye el açmaz, yakarmaz, kimseye pek nasip olmaz. Gazilik Türk vatanseverliğinin, kahramanlığının ve fedakarlığının yaşayan destanıdır. Gazi ise bu destanı yazan kahramanın adıdır. Vatanım, milletim, devletim, bayrağım ve dinim için tekrar gene savaşacağımı belirtirim.

Halil Tokmak; I. ve II. harekâta katıldım. Bölük telsizcisi görevini yapmaktaydım. Savaş demek bir milletin, devletin geleceğini korumaktır. Ama iyi bir şey değil, son çaredir. Hiçbir zaman tasvip edilmez. Adada soydaşlarımız katlediliyorlardı. Onları kurtarmak, Türkiye’nin güvenliğini sağlamak için harekât yapıldı. Cephede mevzide iken arkadaşım uçaksavar mermisi ile yaralandı. Onu sırtımda tedavisi için mevzi gerisine taşıdım. I. harekatta Giren ve Beşparmak dağlarını aldık. II. harekâta ise sınırlar çizildi. Amasya gaziler derneğinin başkan yardımcısıyım, gazilik onurlu, taşıyabileceğimiz bir paye, herkese nasip olmaz. Şerefli, hasiyetli bir duruştur.

Mehmet Çokçalışkan; Tankçı asker idim. Hem Türklere hem de Rumlara barışı getirmek, yardımcı olmak için harekâtı gerçekleştirdik. Tanklarımızla Mersin’den, I. harekât için Girne’ye çıktık. Burada tankımızı zeytin ağaçları içerisine kamufle ettik. O anda yanımıza bir havan mermisi düştü. Mermiler üzerimize yağmur gibi yağıyordu. Bize karşı uçaksavar ve en çokta havan silahını kullanyorlardı. Mermilere karşı bizi Allah korudu.

Bulduğumuz yerde bizim tanklarımızdan daha düşüş modelde olan M27 Rum tanklarının olduğunu gördük. Fakat bir iki gün tanklarda bir harekât olmayınca, terk edilmiş olduklarını anladık ve içerisine girdik. Tankların içerisinde MKE yapımı uçaksavar mermilerine ve cesetlerin bulunduğu şahit olduk. Komutanımız Yunanistan’ın “NATO” üyesi olmasından dolayı bu mermilerin olduğunu ifade etti. Akılımıza kendi mermilerimizle katledileceğimiz geldi. Daha sonra Serdarlı arazisi ile Rumların talan ettiği, Akıncılar ve Muratağa Türk köylerine girdik. Buralarda halk sevincinden kendisini tankların önüne atıyordu. Bize yiyecekler veriyorlardı. Yaşlı bir teyze peynir uzatıyordu. Lefkoşa, Serdarlı bölgesinde, EOKA örgütünün lideri Girivas’ın evine ve Rum köylerine girdik. İlerleyerek Karpaz bölgesindeki köyleri ele geçirdik. Harekât esnasında insanın aklına ölüm gelmiyor. Günlük üzerine düşen görevi yapıyorsun. Öncelikli görev ise kendini korumak ve hilesiz görev yapmaktır.

Yiyecek ve su sıkıntısı çektik. Akarsu olmadığından, su ihtiyacımızı kuyulardan sağladık. Sıcak olduğundan çamaşır ihtiyacı da önemli idi. Onu da girdiğimiz evlerden karşılıyorduk. Yaklaşık 4-5 ay saman balyaları üzerinde yattık.

Yunanistan, Girit adasından Rumlara dört gemi ile yardım göndermeye kalktıysa da bu gemiler batırıldı. Daha sonra böyle bir harekâta cesaret edemediler ve taarruz etme Türklere geçti.

Adanın %38'i Güzelyurt, Girne, Magosa ve Karpaz bölgesi alınarak Türk bölgesi haline getirildi. Gazilik Allah'ın herkese nasip etmediği bir görev, kollamamız gerekiyor. Düzgün ve örnek birey olmalıyız. Yüksek bir makam olduğunu unutmamalıyız.

Ömer İnan; İki harekâta da katıldım. Adaya barış getirmek için gittik. Kıbrıs'ta, Boğaz köy doğu Beşparmak dağlarına gece saat üçte hava indirme tugayından 600 kişi olarak indirildik. Boğaz köyün içme suyu deposunun yanında biraz istirahat etmemiz istendi. Ardından, birerli kolda taarruz çıkış hattı alarak, harekete geçtik ve düşmanla karşı karşıya geldik. Bu esnada üzerimize bir aydınlatma mermisi inmesiyle çatışma başladı. Sınırdaki nöbetçi olan Türk mücahitlerinin, kontrolünden kaçarak sekiz Rum askerlerini üzerimize, içimize doğru geldiğini gördük. Çatışma da devam ediyordu. Gündüz saat on bir olduğunda alarm verilerek, herkesin toplanması istendi. Yapılan sayımda zayıyatımızın çok olduğunu anladık. Cephane ikmal yapıldıktan sonra, son hamle için tekrar harekete geçtik. Tabur komutanımız Turan Erdem önde gidiyordu. Ateşten dolayı arazide dağlar ve ekinler yanmaktaydı. Tekrar karşı karşıya geldiğimizde, 15 dakika süren çatışma sonrasında, beton mevzilerden ateş eden düşman dağılmış, bir Rum askeri mevzide kalmıştı.

Düşmanla aramızda bulunan, barış gücü askerleri Rumlara gıda yardımı sağlarken, bize vermiyorlardı. Dağılan düşman geri çekilirken, cephanelerini, arabalarını imha ederek gidiyordu. Böylece hem deniz hem kara hem de havadan yol açılınca helikopterler havadan taburlara ikmal yapmaya başladı. Bizde ileri harekete devam ederek, Değirmenlik kalesine geldik. İngiliz barış gücü buradan daha ileri gitmemize izin vermedi. Değirmenlikte karargâh kurup, piyade taburuna kaleyi teslim ettik. Bizde hava indirme tugayı olarak Boğaz köydeki karargâha geri çekildik. Buradan da çiftlik denilen yere götürüldük. II. harekâtın son akşamı, mevzide piyadenin tutunamaması üzerine tekrar buradan alıp kara yolu ile götürülüp, piyadenin önüne bırakıldık. Rum askerleri de çekilmeye başlamıştı. Harekât sona ermişti. Kıbrıs'ta üç ay kadar kaldıktan sonra tezkere aldım.

Savaş keşke olmazsa, o feryatları kulaklar duymazsa. Dünya'ya, Türkiye'ye hayat güzel, kardeşçe yaşayalım. Herkesin yaşama hakkı var. Benim dileğim bu. Hiç kimse böyle feryatları duymasın, feryat duymak çok zor. Herkese barış, Dünya'ya, Türkiye'ye...

Nuri Bodur; Kayseri hava indirme tugayında askerliğimi yaparken harekate katıldım. Türk vatandaşlarımızı kurtarmak, anlaşmayı sağlamak ve barış için götürüldük. Kıbrıs'a gittiğimizi, Kayseri müftüsünün havaalanında gece saat 24'de yaptığı konuşma sonrasında yolunuz açık olsun, savaşa gidiyorsanız demesi ile öğrendik.

19 kişilik C47 uçağı ile hareket ettik. Kıbrıs'ta Gönyeli'ne indik, burası karpuz tarlası idi. İndiğimizde ateş başladı. Uçak istikametinde 25-30 km yürüdük. Köylerden geçerken, yaşlı kadınlar bize soğuk su veriyor ve ağlıyorlardı. Ateş altında bazen sürünerek, bazı yerlerde yürüyerek hiçbir zayıyat vermeden yol aldık. İntikal esnada bölük komutanımız Mustafa üsteğmen yardım düşerek sakatlanması ile komutanımız değiştirildi. Bizde toplanma bölgesine ulaştık. Burada bir tugay 3500 kişi toplanmıştı. Sırt çantalarımızdan kumanyalarımızı çıkarıp yerken, helikopter sesleri duyuldu. Gelenler dağcı komando birliği idi. Burada birlikte akşam ezanı okununcaya kadar bekledik. Bu esnada düşmanın top ve tank atışları da fazlalaştı. Daha sonra otobüslerle, Girne ile Lefkoşa'yı birbirine bağlayan, Beşparmak dağlarının arasındaki boğaza, geçit yerine götürüldük. Burada istirahata çekildik. Gece saat 2-3 gibi çalan alarm ile toplanmamız istendi ve otobüslere bindirilerek cepheye bir tepenin eteğine bırakıldık.

Silah takımı olduğumuzdan cephe gerisinde beklemeye başladık. Bu sırada yanımıza ala bir dana geldi. Danayı ileriye doğru kovup, uzaklaştırıyoruz. Fakat tekrar gene geliyordu. Bölük komutanımız üsteğmen yanımıza geldiğinde, ona bu durumu anlattık, bırakın o zamanı gelince sabahleyin kaybolur gider dedi. Komutanın söylediği gibi daha sonra birden kayboldu. Ama o dana

değildi. Manevi bir güç, evliya olduğunu düşündük, fakat komutanımız onu çözmüştü.

Sabahleyin boğazın oradan, Beşparmak dağlarının üzerinden Girne'nin alınması için taarruz başladı. Ertesi gün Girne ve limanı teslim alındı. Bu esnada, Başparmak dağlarında zeytin ağaçlarında yangın oldu. Bir çavuş arkadaşımızı da yanarak şehit verdik.

Rumlarda hiçbir şey yoktu. İnsan gücü yoktu. Kaçıp gidiyorlardı. Ağır silah havanları vardı. Fakat askerleri kaçmaması için ayaklarından bağlayıp, ateş etmelerini amaçlamışlar, komutan, subay falan yoktu. Ama askerler beyaz bayrak çekerek teslim oluyorlardı. Bize bölgeyi tanıdıklarından yardımcı olmaları için mücahit verdiler. Keşke vermeselerdi. Bize hiç yardımları olmadı. Çünkü onların amacı ganimet toplamaktı. Bunlar I. harekatta yaşadıklarımızdı. Ateşkesin yapılmasıyla da harekât sona erdi.

II. Barış Harekâtı Ağustos'ta başladı. Bizi Reolara bindirip intikale çıkartıldığımızda, Rumlar arabalarla önümüzden kaçıyorlardı. Uçaklarımız kaçan Rumları bombalıyordu. II. harekât hiç dokunmadı. Larnaka tarafına doğru yönlendirildik. Önümüze hiç asker ve engel çıkmadan Larnaka kalesine çıktık.

Yeme içme meselesine gelince, aç kalmadık. Kumanya ve peksimetler yemeye bitmiyordu. İlk zamanlar sıcak yemek görmedik, sonradan sıcak yemek yapıp yedik. Fakat banyo için çok su sıkıntısı çektik.

Savaş iyi bir şey değil, barış amacı ile yapılıyor, ama gene de insan ölüyor. Savaş en son çare olmalı, barış sağlanmazsa kaçınılmaz. Kadın ve çocuklar için çok acı ve sıkıntı oluyor. Türk esirlerini stadyumlarda topladıklarını gördük. Bizim aldığımız, Rum esirlerin Amasya'ya getirildiğini duymuştuk. Kıbrıslı Türklerin, davet ettikleri düğünlere gittik, adetleri bizim düğünlere uyuyordu. Takı olarak para takıyorlardı.

Kıbrıs'ta; 20 Temmuz 1974-20 Ocak 1975 arasında 6 ay kaldık. Mersin'e geldiğimizde halk tarafından büyük coşku ve sevgi ile karşılanıp, tören geçişi yaptık. Kayseri'ye geldiğimizde de aynı sevgiyi gördük. En büyük mertebe şehitlik ondan sonra gaziliktir.

Mehmet Tamtürk; Benim birliğim harekâta katılmadı. Bir hudut taburundan bir kişi olarak harekâta istendim. İki gün sonra Mersin'den, Girne'ye çıktık. Oradan Beşparmak dağları arkasındaki, Boğaz köy mevkiine gelip, bir süre kaldım. Daha sonra Lefkoşa merkez komutanlığında bir buçuk yıl kalarak, askerliğimi tamamladım. Din görevlisi olarak, cephe gerisinde esir kampında görev yaptım.

Savaşın insanlık, hatta bütün canlılar için iyi bir şey olmadığına inanıyorum. Beşparmak dağlarındaki yangın, silah, kuş ve hayvan sesleri psikolojimizi oldukça etkiledi. Çünkü yangın göze, koku buruna ve ses kulağa hitap ettiğinden insanın psikolojisi çok değişiyor.

Esir kampında çok acılar hissettik, esirler düşman olsa nihayetinde insandı. Kampa esirler elleri ve gözleri bağlı olarak getiriliyorlardı. İçlerinde hamile olan kadınlar, yeni doğmuş bebekler, çocuklar, yaşlı, ihtiyar din görevlisi papazlar vardı. Bir gece nöbetçi çavuş olarak esir kampına geldiğimde, esir olan din adamı papaz, benim din adamı olduğumu öğrenince samimi bir şekilde bana yaklaşıyor, benden başı ağrıdığı için ilaç istedi. Bizde çok az bulunmasına rağmen ilaç verdik. Papaz boynuma sarıldı ve bana teşekkür etti. Bugün biz hatamızı çekiyoruz, Türklere çok çektirdik dedi.

Boğaz köy şehitliğinde birkaç gün nöbet tuttum ve şehitlerimizi mezarlarına yerleştirdim. Din görevlisi olarak bazı köylerde bulunup, Cuma namazı kıldırımdım. Köylerdeki camiler yıllarca açılmadığından, minarelerine çıkılmadığından, hayvan barınağı haline gelmiş ve berbat durumda

idiler. Temizleyerek ibadet yapılabilir duruma getirdik. Lefkoşa’da Arap Ahmet Camiinde Cuma namazı kıldırırdım. Bu Camide minberin tam girişine, düğün salonu yazısı yazılmıştı. Caminin bu amaçla da kullanıldığını anladım. Kıbrıs’ta açılan bir şiir yarışmasına katılıp, ödül kazandım. Ödülü almaya gittiğimde, orada Rauf Denктаş’ın oğlu, Raif Denктаş’la tanışıp, konuştum.

Kıbrıslı Türkler ilk anlarda bize kucak açtılar, Mehmetçikler bizim kurtarıcımız olarak geldiler diyerek bağırarak bastılar. Ama zamanla hoş olmayan olaylar oldu ve bizden uzaklaştılar. Şehitlik ve gaziliğin dinimizde müstesna yeri vardır. Vatan sevgisi olarak gaziliği çok önemsiyorum.

Ahmet Ergüder; Kıbrıs’ta tam üç ay görev yaptım. Ertuğrul savaş gemisi ile Girne limanına çıktık, önce burada, daha sonra Boğaz köyde bulundum. Meteorolojik destek amacıyla uçakların ve gemilerin hareketlerine balonlarla yardımcı olduk. 20 arkadaşla birlikte çadırda kalarak görevimizi yerine getirdik. Savaş vatan için olmazsa cinayet, vatan için olursa çok güzel bir şey. Gazilikte güzel.

Şahin Semerci; Kahramanmaraş’taki birliğimizden Mersin’e geldik. Halkımız burada bize çok yardımcı oldu. Bölük komutanının şoförü idim. Arabamın lastiği patlamıştı. Onun ve yedek lastiğin tamirinde ve arabalarımızın akülerinin değişiminde halk para bile almadan çok yardımcı oldu.

Türkiye’mizin menfaatlerini ve Kıbrıslı soydaşları korumak için harekate katıldık. Mersin’den, Girne’ye çıktık. Beşparmak dağlarından öbür tarafa aşarak, sabaha karşı Dikoma’da mevzilendik. Üç günde bir yer değiştirerek mevzileniyorduk. Mevzide iken önce uçaklarımız daha sonra topçularımız bombalıyor. Ardından da Allah! Allah! sesleriyle taarruz ediyorduk. Değirmenlik köyüne taarruz ettiğimizde Rum esirler aldık, komutanımız iki esiri ellerini bağladıktan sonra benle esir kampına gönderdi. Rumlar ateşle karşılık verirken, bir taraftan da kaçıyorlar ve kaçarken makinelili tüfeklerin tetiklerine köpekleri bağlayıp, bizim üzerimize hedef aldırarak bırakıp gidiyorlardı. Sabah, Değirmenlik köyüne girdik, çok büyük bir köy idi. Zaten çoğunluk gitmişti. Kalan çocukları, gençleri ve kadınları köyün büyük bir kilisesi vardı. Oraya doldurduk. Daha sonra Türkiye’ye gönderildiler. Zayıat vermeden köyü teslim aldık.

Kıbrıs’ta bir sene kaldım. En son Lefke’de bulundum. Buranın Taşpınar köyüne Güzelyurt (Omorfo) ve Zokke’den kereste getirip koğuşlar yaptık. Kıbrıslı Türkler ile ilişkilerimiz genelde iyi idi. Bize Rumların, soydaşlarımıza çok işkence yaptıklarını anlatıyorlardı. Bir kız çocuğunun samanların altına saklanarak orada bir hafta kaldığını ve Türk askerlerinin köye gelmesiyle ortaya çıktığını ifade ettiler. Mücahitler bize rehberlik yapıyordu. Savaş iyi bir şey değil, memleketin menfaati için katlanılıyor. Herkesin barış ve huzur içinde olması en iyisi. Gazilik ise gurur verici, herkes tarafından saygı, sevgi ve hürmet gösterilmeli.

İsmet Çalışkan; Kıbrıs’ta o zamanki Makarios yönetimi, bir darbe ile Sampson tarafından indirildi. Türklere çok büyük eziyet ve zülüm edilip, hakları gasp ediliyordu. Biz Türklere sahip olmak, özgürlük getirmek için gittik ve getirdiğimize de inanıyorum. İki barış harekâtına da katıldım.

20 Temmuz’da, 2. sorti olarak Gönyeli’de, açık arazide buğday saplarının içerisine paraşütle indiğimizde her taraf yanıyordu. İndiğimizde paraşütlerimiz yanmaya başladı. Kıbrıslı mücahit Bayram Ali arabası ile bizi bazı yerlere intikal ettirerek, yardımcı oldu. Bayram Ali’nin arabası ile paraşütlerimizi de toplamaya gitmiştik. Lefkoşa’nın Ortaköy kesimindeki Türk çocukları bize bidonlarla soğuk su getirdi. Ortaköy’de bizi kadınlar ve çocuklar karşıladı. Erkekler yoktu. Arkadaş kadınlardan ekmek istedi. Kadınlar bizde ekmek yok, dediler. Gazi duygulanarak ağlamaya başlayıp, hadi biz askerdik, sırt çantalarımızda peksimetlerimiz vardı. O çocuklar açtı. Ekmeğe muhtaçtı. Ne yiyecekti? Bugün onların karınları doyuyorsa, bunu Türk askerine borçludurlar, bunu

unutmasınlar. Kıbrıs'ta Magosa hariç her yerde bulundum. İlk gittiğimiz yer Gönyeli idi. I. Harekât bittikten sonra Girne, Ozan köye geldik.

II. Harekatta, Serdarlı, Muratağa ve Omorfo (Güzelyurt)'ya kadar gittik, en son Güzelyurt'ta konuşlandık, ardından Ağar'a, bu günkü adıyla Ağrı dağı denilen bölgeye çekildik, Siskilip ve Yılmaz köy bizim bölüğümüzün kontrolünde idi. Bilahire Girne Mermalde, bu günkü Deniz kızı oteline gelip yerleştik. Burada 1, 1,5 ay kaldık. Kıbrıs'ta ise toplam 128 gün bulduk. Gemilerle Türkiye'ye dönüp, birliklerimizden terhis olduk.

Savaş insanlığın almayacağı, kabul etmeyeceği vahşet, insanlar için iyi bir şey değildir. Yaşamak için öldüreceksin ama, bunu ben tasvip etmiyorum. İnsanlar güzel güzel yaşasa öldürmezse, savaş insanlığın yıkımı. Allah bir daha hiç millete, devlete böyle bir şey yaşatmasın.

Gazilere önem verilmiyor. Çünkü halk eğitilmiyor. Okullarda anlatılmalı, sadece bayramlarda sıcak karşılanıyoruz. Kıbrıs'taki şimdiki gençlikte, gazileri anlamıyor. Türk askerine bakışları çok değişti. Harekâtı bilenler bize sıcak bakıyor. Harekâtı taktir etmeyenler ise sıcak bakmıyor.

Erol Ertan; Ülkemizin almış olduğu karar sonrasında, Kıbrıs barış harekâtına katıldık. Bizde İskenderun'daki birliğimizden, Mersin'e, oradan Girne'ye çıkarak barış harekâtına iştirak ettik. Girne platin bölgesinden harekete geçerek, zaman zaman mola vererek en son Yılmaz Köyde konuşlandık. İki harekâtına da katıldım. 4 ay sonra Türkiye'deki birliğime dönerek oradan terhis oldum.

Birliğimiz Mersin'e geldiğinde bir arkadaşımızın gece körlüğü olduğundan, bölük komutanımız sıkıntı çekmesin, zorlanmasın diye birliğe geri gönderdi. Maalesef o arkadaş birliğe dönerken yolda kaza geçirerek vefat etti. Arkadaş için takdiri ilahi böyleymiş.

Biz düzenli askerî harekât yaparken, Rumlar dağımık çete, gerilla savaşı yapıyorlardı. Sürekli taciz atışlarında bulunuyorlardı. Bu atışlar sonrasında ilk gece Alay Komutanımız, P. Albay H. İbrahim Karaoğlanoğlu, top mermisinin isabet etmesi ile şehit oldu. Komutanımızı şehit edenleri aynı gecenin sabahında silahlarıyla birlikte yakalayıp esir aldık ve Amasya'ya esir kampına gönderdik. Harekatımız gece gündüz devam etti ve Girne'ye kadar ilerledik. Bir müddet mola verdikten sonra araçlarla, iç kesimlere geçtik. Birkaç köyde uzun süre kalıp, Yılmaz Köy'e ulaştık. II. harekatta da Yılmaz Köy'de idik.

Mevzilerde çok sıkıntı çektik. Üzerimizden top mermileri geçiyordu. İrtibat zayıflığından kendi uçaklarımız bizi çok bombaladı. Elimizdeki telsizler zayıf ve yetersiz olduğundan iletişimiz iyi değildi. Bundan dolayı da kendi kendimize zayıf verdik. 85 mm'lik havan takımı çavuşu idim. Takım arkadaşlarımızdan 8 arkadaş, araba ile hareket halinde yavaş yavaş ilerlerken, uçaklarımızdan atılan nepal (yangın) mermisi ile muhtelif yerlerinden yaralandılar ve hava değişimine gönderildiler. Hatta harekatın ikinci günü Kocatepe Muhribimizi uçaklarımızın vurduğu söylendi.

Mücahitler, bize önderlik, rehberlik yaptı. Türk soydaşlardan daha çok köylü kesimle karşılaştık. Tedirgindiler, gördüğüm kadarıyla 3. Sınıf vatandaş muamelesi görmüşler, ezilip, yoksullaştırılmışlar. İtilmiş, kakılmış bir durumda idiler. Bize karşı ilk zamanlar soğuk idiler. Hepsini için değil ama arada bir niye geldiniz? Ne gerek vardı? Diyenler oldu. Hala çoğunlukta olmazsa bile aynı düşüncede olanların olduğunu düşünüyorum.

Harekât zalimlere karşı olursa, meşru sayılıyor. Durduk yerde harekât olmadı. Yasal hakkımızı kullandık. Biz gitmeseydik, Rumlar Kıbrıs'ın tamamını ele geçirip, Enosis'i gerçekleştireceklerdi. Buna engel olmak için harekât yapıldı. Mecburiyetten oldu. Anlaşmaların verdiği hak kullanıldı. Gaziler arasında da ayırım olduğunu düşünüyorum.

Murat Tutak; Kıbrıs'ta soydaşlarımız tehlikedeydi. Zulme ve mezalime uğramışlardı. Devletimiz karar aldı. Onların kurtarılmaları için elzem olan barış harekâtı gerçekleştirildi. Biz Ertuğrul çıkarma gemisi ile Silifke'den ayrıldığımızda, yol boyunca kaptan veya kim olduğunu bilmediğim bir kişi, anonstan devamlı Türk milletinin şerefini, şanını, unutmayın yapacağınız ferdi bir hareket bizim millet olarak onurumuzu, gururumuzu incitir. Milletin şerefini, şanını ayak altına almayın dedi. Türk askeri, askerliğin şanına uygun hareketler yaptı, olağan dışı olumsuz hareketlerde bulunmadı. Girne'ye çıkıp, kısa süreli sokak muharebeleri yaptık. Ardından Kıbrıs bölgesinde pek çok çatışma yaptıktan sonra uzun süre burada kaldık. II. hareketin başlamasıyla, Mağosa'ya doğru yönelip civarındaki kasaba ve köyleri temizleyip burada bulunduk. Kıbrıs'ta; Temmuz- Kasım ayları arasında 5 ay kaldım.

I. harekât sırasında bölükçe istirahatte iken, Rumların ateşinden kaçan ve içerisinde Türk askerlerinden 1 teğmen, 1 astsubay ve 2 erin bulunduğu cip üzerimize doğru gelerek bir tümseğe çarpıp devrildi. Komutanımız yüzbaşı, beni ehliyetim olduğumdan, bir asteğmenin komutasında ambulansla yaralıları, Mağosa'ya götürmek için görevlendirdi. Giderken, yolda İsveç'li barış gücü askerleri ve yanlarında İngilizlerin Hindistan'dan getirdikleri askerler tarafından durdurulduk. Bizden yaralıların orada tedavi edilmelerini istediler, benim refakatimde tedavileri yapılan yaralılarımızı alıp Mağosa'ya götürüp teslim ettik. Oradaki mücahit subayı bize geldiğimiz yolun Rum bölgesi olduğunu, büyük bir katliamdan kurtulduğumuzu söyledi ve sizi Allah korumuş diyerek geri dönüş için daha güvenli olan yolu tarif etti. Oradan geri döndük.

Yine bir keçiboynuzu ağacının altında istirahat ederken, uçak taarruzu alarmı verildi. Hemen kaçarak mevzilerimize girdik. Ama ben miğferimi ağacın altında unutmuştum. Kimseye haber vermeden, 50, 60 metre uzaklıktaki miğferimi almaya gittim. Bu arada Rum uçağının taramasına hedef oldum. Bu tehlikeden de Allah'ın yardımıyla kurtuldum. Gece, gündüz her yere yardıma koştuk. Doğru dürüst yemek gelmedi. Yani günde 3 öğün şeklinde yemek olmadı. Çantalarımızda peksimetler vardı. Acıkınca onları yedik. Fakat silah, kurşun gibi cephane sıkıntımız yoktu. Gece ovalarda, ağaçların altında haftalarca elbise ve ayakkabılarımızla, elimiz tetikte uyuduk. Rumlar araziye çok iyi bildiklerinden gece baskını yapıyorlardı. Buna karşı tedbirli davranıyorduk.

Mücahitler kılavuz ve yol gösterici olarak verildiğinden, rehberlik yapıyorlardı. Onlar, olmazsa yanılırdık. Genel olarak bize çok hizmetleri oldu. O zamanki Türk soydaşları da çok farklı idi. Vatan, millet duyguları üst seviyedeydi. Allah onlardan razı olsun. Ben, Kıbrıs vatandaşıyım, her yıl Kıbrıs'a giderim. Şu andaki Kıbrıs gençliği vatan, millet duygularından çok mahrum, benim gözümde sıfırlar. Bu gençlerin babaları, abileri Mehmetçik gelmiş diye bizi havalara kaldırıyorlardı. Mehmetçiğe sevgi son derece fazla idi. Gittiğimiz köylerde ellerinde avuçlarında ne varsa getiriyorlardı. Çok çok iyi idiler. Soydaşlarımız, Rumların kendilerine çok büyük mezalim ve vahşet uyguladıklarını anlatıyorlardı. İşte Türk askeri yetişip, onları bu mezalimden kurtardı. Devletler aralarında bir husumet var ise onu, masa başında çözmeleri çok daha iyi olur. Çünkü savaşta iki tarafta kayıp veriyor. İki tarafta da mağdurlar oluyor. Savaş asla istenilecek iyi bir şey değil.

Gazilik onurlu bir duygu, Türk'üz, Müslümanız dinimizde de yeri çok büyük, gazilik benim için bir gurur vesilesi, Allah nasip etti, bu payeyi aldım. Devletimiz her zaman var olsun. Devletimize bağlıyız. Gazilik bir onur vesilesidir. Atamız, Atatürk'ün sözüyle sözlerimi bitirmek istiyorum. Yurtta Sulh Cihanda sulh!

Şaban Yolcu; Kahramanmaraş'taki birliğimizden Mersin'e geldik, burada bir hafta kaldıktan sonra gemi ile Girne'ye çıktığımızda, I. harekât başlamıştı. İki harekâta da fiilen katıldım. Kıbrıs'taki, yavru vatandaki soydaşlarımızın sıkıntılarını sona erdirmek, oradaki düzeni sağlamak, Enosis belasından ve Rum eziyetinden Türkleri kurtarmak için gittik.

Girne'ye çıktuktan sonra hemen cepheye gönderildik, böylece I. harekate katılmış olduk, ama 5,10 saat sonrada ateşkes yapıldı. Bizde Beşparmak dağlarının eteğinde kaldık, oradan da Yerelokan bölgesine intikal edip, Penda, Petra köyleri arasına konuşlandırıldık. Devamlı mevzi değiştirerek, en sonunda Lefke, Doğanca köyünde kamp kurduk.

14 Ağustos'ta, II. hareketin başlamasıyla, Petra'dan, Değirmenli köyüne kadar ilerledik. Bu bölgede evlerden esir toplayıp, Reolarla esir kamplarına gönderdik. Tekrar ateşkes yapılmasıyla, Doğanca köyündeki bölgemize geldik. Buradan sırayla birer hafta olmak üzere devir daim şeklinde, 8 ay süreyle cepheye gittik. Bu süre sonunda Maraş'taki birliğime geldim.

Harekâta Taşova'lı bir arkadaşımız şehit oldu. Tekrar Kıbrıs'a gittiğimde onun mezarını ziyaret ettim. Arkadaşlarımızla azığımızı, yiyeceğimizi paylaştık. Yiyecek bulamadığımız zaman keçi boynuzu yedik. Bazen aç ve susuz kaldığımız zamanlar oldu.

Mücahitlerle arkadaş olduk, bize rehberlik yaparak yardımcı oluyorlardı. Soydaşlardan köy terzisi olan Özer adlı arkadaşımız vardı. Yanımıza gelip, giderdi ve ondan istihbarat alırdık. Bize iyi ki geldiniz. Biz burada, Rum çizmeleri altında ezilmeye mahkûm olacaktık diyordu. Rumların, Türklere yaptıkları mezalim ve katliamları anlatıyordu. Hatta Rumların bir köyden 85 kişiyi alıp, hepsini bir çukura doldurup katlettiklerini ifade etti.

Savaş esnasında acemi birliğinde aldığımız eğitimin önemini anladık. Öğrendiklerimizi hatırlayıp, uyguladık. Gazilik onurlu şerefli bir payedir. Gazi onurlanmış, şehit nurlanmış askerdir. Vatanın milletin hizmetindeyiz. Bugün çağrılısın gene tereddütsüz giderim. Biz vatan için varız. Vatan olmazsa biz bir hiçiz, olmayız.

Sezai Ünlü; Adana Osmaniye'deki birliğimizden, Mersin'e gelerek, Truva gemisi ile Girne'ye çıktık. Kıbrıs'ta; Girne, Lefkoşa ve Güzelyurt bölgelerinde bulundum. Girne'ye çıktuktan sonra Beşparmak dağlarında cepheye gittik. I. harekatta bulundum ve 81 mm' lik havan silahlı çavuşu idim.

Cephede ileri gözetleme görevi yaparken, 5 tane esir aldık. Bunlardan 2'si Türk olduklarını ve kendilerinin esir alınmamalarını isteyerek direndiler. Ben zor kullanarak hepsini Beşparmak dağlarında komutanımın yanına getirip, teslim ettim ve tekrar birliğime döndüm. Bir de Beşparmak dağlarının üst tarafında gece mevzi kazarken, yumuşak bir şey gördük. Karanlık olduğundan fark edemedik. Düşmanın bizi fark etmemesi için ışık yakamadığımızdan ne olduğunu anlayamadık. Ama sigara içen arkadaşımız battaniyelerin altında yaktığı çakmağın ışığı ile onun yılan olduğunu anladık. O anda korkmayın taş, ağaca saplanacak size bir şey olmayacak diye bir ses duyduk. Ama sağa, sola baktığımızda bir görüntü yoktu. Sadece bir ses geliyordu. Kimseyi göremiyorduk. Daha sonra o yılan kaybolup gitti. Ne olduğunu anlayamadık! Yine mevzide iken düşmanın attığı havan topu ile vuruldum. Gözümü açtığımda Gülhane hastanesinde olduğumu söylediler. Tedavim sonrası 3 ay hava değişimi izni ile memleketim Amasya'ya geldim. I. harekâta 1 ay bulunabildim.

Veli Adnan Karakaş; Kıbrıs'ta I.ve II. harekate katılarak, Karpaz bölgesi, Lefkoşa ve Mağosa'nın tesliminde toplam 4 ay bulundum. Adaya; Türkleri palikaryalardan kurtarmak, jeopolitik olarak Yunanlılara bağlanırsa, bizde güney tarafımızdan Yunanlılarla çevrilmemek için bu işe engel olmak dolayısıyla gittik.

Harekât esnasında hep en ön saflarda olduğumuz için gerçeklere şahit olduk, ama Cenab-ı hakkın yardımlarını da bire bir görüp, şahit olduk. İstikametimize mayınlar döşemişlerdi, fakat mayınların füyyelerini çakmamışlardı. Bize marş marş emri verildiğinde, yumuşak mayınlara basarak ilerledik. Bir Mağosa Selamis otelinin yakınlarında mevziler vardı. Denizden saldırılara karşı, Türklere karşı oraları korumak için burada bir hafta kalarak oraları muhafaza ettik.

Kıbrıs Türkleri ve devletimiz tarafından görevlendirilen bazı mücahitler bize yardımcı oldular. Ama bazı mücahitler Türk bayrağı çekerek, soygun ve kaçakçılık yapıyorlardı. Bir kamyonu durdurduğumuzda, nereye gidiyorsun dediğimizde içerisinde saman var, Mehmetçik hayvanlara götürüyorum dedi. Ama arabaya çıkıp, samanı bir karış karıştırdığımızda samanların altı olduğu gibi halı idi.

Mağosa civarında benliğini kaybetmeyen, Türk soydaşların yardımlarını gördük. Fakat Rumlarla akrabalık kurup, benliğini kaybedenlerden yardım beklemiyorduk. Rumlarla da çok karşılaştık. Esir alıp, onları götürdük. Mevzilerde, onlardan yiyecek istiyorduk, para karşılığı getiriyorlardı. Rumlar çok korkaklardı. Okulların duvarlarında, ilkokul çocuklarına Türk düşmanlığını aşıl原因an tabloların bulunduğuna şahit olduk. Tabloda bir Türk askeri yerde, başında fesi ile birlikte Türk bayrağı var. Yunan askeri süngüsüyle beraber onu yere yatırmış bir vaziyette idi.

II. harekatta mevzilerimize yerleştik. Uçaklarımız taarruz etti. Arkadan havanlarımız, toplarımız ateşe başladı. Rumlar mevzilerini yıllar öncesinden hazırladığından, ağır silahlar mevzilere yerleştirilmiş, başında asker olmadan irtibat hendeğinden tellerle askerler silahları kullanıyorlardı. Bu esnada en çok zorumuza giden elimize geçen bir mermi kovanının arkasında MKA 1940 yazısı olmasıydı. Yani Birleşmiş Milletler aracılığıyla topladıkları bizim mermilerimizi bize karşı kullandılar.

Esirlere katliam yaptıklarına şahit olduk. Ben ve arkadaşlarım bir çukurda 14 tane ayakları, postalları, kolları ve ayyıldızları meydanda olan şehitleri gördük. Oraya girdiğimizde Türkler; bizi alkışlarla, ağlamalarla karşılayıp, ekmek, üzüm ve kendi yiyeceklerini verdiler.

Birleşmiş Milletlerin Türk ve Müslüman düşmanı olduğunu düşünüyorum. Çünkü önümüzden konvoy halinde geçiyorlardı. Arabalarında kasalar dolusu silah ve mermileri Rum köylerine götürüyorlardı. Mevzilerimize yaklaşp, durdurduğumuzda panzer içerisindeki bir subay bizim ağır silahlarımızın yerlerini tespit edip, döndüğünde Rumlara veriyorlardı. Onlardan Türklere hayır gelmez. Türkün Türk'ten başka dostu yoktur. Gaziler arasında farklılıkların olduğunu düşünüyorum. Gaziler denk olsun, var olsun.

Bu anılarını paylaştığımız, gaziler dışında; Mustafa Taştan, Necdet Köseoğlu, Hayrettin Bayri, A. Arslan Çakır, Dursun Bacanak, Hasan Kelle, Mahmut Şen, Recep Yolcu, Duran Er, Mustafa Eraslan, Bahattin Şen ve vefat eden gazi Nurettin Aktaş adına eşi Neriman Aktaş'ı da ziyaret ederek görüştük. Bu gaziler barış harekâtına, Türkleri uğradıkları mezalimden kurtarmak ve onlara barış götürmek için katıldıklarını, Rumların soydaşlara yaptıkları mezalimlere şahit olduklarını ve savaşın iyi bir şey olmadığını ifade ettiler. Ayrıca gaziler olmasaydı, toprakların ile bağımsızlığın müdafaasının mümkün olamayacağını ve gaziliğin Atatürk'ün unvanı olmasından gurur duyduklarını belirtmişlerdir.

Tablo 3. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Amasyalı Şehit ve Gaziler⁵⁶

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	S. Servet Mörök	Top. Alb	1928	K.H.B.K.Kh. ve Kh.Bl
2	Sadi Çetinkaya	P. Binb	1933	K.H.B.K.Kh. ve Kh.Bl
3	İ. Nejat Gülümser	P.Binb	1934	39. Tüm.K.49.P.A.K. Kh ve Srv. Bl.

56 Tablo; Amasya Askerlik Şubesi ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Amasya Şubesindeki kayıtlar esas alınarak düzenlendi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernekdeki kayıtlardan adları tespit edildi. Bu kayıtlarda askerleri birlikleri belirtilmediğinden boş bırakıldı.

4	Cengiz Savaş	İ.S.Yzb	1933	28.Tüm.K. İstihkam Tb.
5	Tuncel Yaprak	Per.Öyzb	1948	Jandarma Komutanlığı
6	Mithat Işık	P.Tğm.	1951	K.T.K.A. AL.K.Kh.ve Kh.BL.
7	Mahmut Yüksel	P.Tğm	1949	28. Tüm.K.61.P.A.K. Kh ve Srv. Bl.
8	Salih Ulukuş	Top.Tğm	1948	39.Tüm.K.Top.a.3.Tb.
9	K.Haluk Çankaya	P.Atğm	1948	28. Tüm.K.Shh.Tb.
10	Halis Pekşen	P.Alb	1935	Hv. K. K. Tet. Krl. Bşk.
11	Cevdet Kurnaz	P.Yzb.	1951	Hv. H. Ak. K
12	Halil Şenbaş	P.Ütğm.	1948	Hv.İnd.Tuğ.K.4.Prş. Tb.
13	C. Tamer Uman	P.Atğm.	1952	Hv.İnd.Tuğ.K.4.Prş. Tb.
14	Muammer Polat	P.Atğm.	1942	Hv.İnd.Tuğ.K.4.Prş. Tb.
15	Ali Canikli	P.Kd. üçvş	1945	39. Tüm.K.49.P.A.K. Kh ve Srv. Bl.
16	Fehmi Çulha	P.Asbçvş	1952	Kom. Tuğ. K. 1.Kom. Tb. K.
17	Salih Çulha	P.Kd. çvş	1943	Kom. Tuğ. K. 3. Kom. Tb. K.
18	Mehmet Demir	Sağ.Bşçvş	1945	39. Tüm.K.50.P.A.K. Kh Ds. Bl.
19	Rıfât İçöz	Tkns.Bşçvş	1940	K. H. B. K.Kh. ve Kh.Bl
20	Duran Kadim	Tkns.Üçvş	1945	39. Tüm. K. İk. Bak. Tb. Kh
21	Behzat Ökmen	P.Bşçvş	1944	Kom. Tuğ. K. Kh. ve Kh. Bl.
22	Kâmil Özcan	P.Bşçvş	1942	39. Tüm.K.Kh.ve Kh. Bl.
23	Mehmet Özer	Top.Kdçvş	1937	39. Tüm.K.Top.A.3.Tb
24	İsmail Öztürk	Tnk.Bşçvş	1940	39. Tüm.K.49.P.A.K. Kh ve Srv. Bl.
25	Hasan Şahin	Tkns.Asbçvş	1954	28.Tüm.K. İk. Bak. Tb.
26	Hakkı Tiryaki	BD.Kdçvş	1948	28.Tüm.K. Bd. Bl.
27	Metin Torun	Ord.Bşçvş	1943	28.Tüm.K. İk. Bak. Tb.
28	Ali Akdağ	Tnks.Bşçvş	1951	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
29	Rumi Akkaş	Top.Kdüçvş	1945	39. Tüm.K.Top.A.4.Tb
30	Erhan Dilek	Mu.T.Bşçvş	1941	Hv.İnd.Tuğ.K.2.Prş. Tb.
31	Muhterem Çağır	Kd.Bşçvş.	1945	12.Hv. Ulş. Ana. Üs. K
32	Erdoğan Alp	Kd. Bşçvş	1941	Hv. Ulş. Grp. K
33	Saffet Çıldır	Elk.Kd.Bşçvş	1936	TCG Şarköy Komutanlığı
ER VE ERBAŞLAR				
1	Talat Bahsi	P. Çvş	1953	39.Tüm.K.49.P.A.1.Tb. K.
2	Abidin Çıplak	P. Çvş	1953	39.P.Tüm.k.50.P.A.2.Tb. K.
3	Ahmet Danacı	P. Çvş	1946	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb. K.
4	Aslan Kalkan	P. Çvş	1953	39.Tüm.K.50.P.A.2.Tb. K.
5	Hüsnü Özcan	P. Çvş	1953	39.Tüm.K.49.P.A.K.1.Tb.
6	Nuri Bodur	P. Onb.	1953	Hv.İnd.Tuğ.K.2.Prş.Tb.K.
7	Hüseyin Cerit	P. Onb.	1954	Hv. İnd. Tug. K. 4.Prş.Tb.K.
8	Nihat Gülmez	P. Onb.	1953	Hv.İnd.Tuğ.K.2.Prş.Tb.K.
9	Muammer Torun	P. Onb.	1954	Hv.İnd.Tuğ.K.3.Prş.Tb.
10	Sabri Büyükiskilip	P. Onb.	1953	Kom. Tug. K. 3.Kom. Tb.K.
11	A. Aslan Çakır	P. Onb.	1953	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.1.Tb. K.
12	Mecit Dilger	P. Onb.	1952	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K.
13	Ahmet Sekman	P. Onb.	1954	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb.
14	Murat Tutak	Top. Onb.	1952	28.Tüm.K. Top. A. K. Kh. ve Kh. Bl
15	Mehmet Gülel	Tnk. Onb.	1953	39.Tüm.K.49.P.A.K.Tnk. Tb.K.

16	Bahattin Şen	Tnk. Onb	1953	39.Tüm.K.49.P.A.K.Tnk.Tb.
17	Mustafa Taştan	Tnk. Onb.	1953	28.Tüm.K.Zh.A.K. Kh. ve Kh.
18	İbrahim Orman	Tnk. Onb	1954	28.Tüm.K.Tank.Tb.Görev.Kuv.
19	Nurettin Aktaş	Ord. Onb.	1953	28.Tüm.K.Zh.A.K.Kh.ve Kh. Bl. K
20	Mahmut Şen	Mu. Onb.	1954	28.Tüm.K. Muhabere Tb
21	Osman Önder	Tnk. Er	1953	28.Tüm.K. Tank. Tb. Görev Kuv
22	Dursun Bacanak	Tnk. Er	1954	28.Tüm.K. Keşif Bl. K.
23	Mehmet Çokçalışkan	Tnk. Er.	1953	28.Tüm.K. Tank. Tb. Görev Kuv
24	Veli Cam	Ord. Er	1953	K. T. B. K. Loj. K.
25	Adnan Deniz	Ord. Er	1954	39.P. Tüm. K. İ. Bkm. Tb. Kh. K
26	Recep Keskin	Ord. Er	1954	39.P.Tüm.K.İ. Bkm.Tb.K.
27	Orhan Özderin	İs. Er	1953	28.Tüm.K. İstihkam Tb.
28	Ali Darcın	İs. Er	1953	K. T.B. K. Svş. İ. Tb. K.
29	Kadir Sevin	İs. Er	1953	28.Tüm.K. İstihkam Tb.
30	Hamdi Doğan	İs. Er	1953	K. T. B. K. Svş. İ. Tb. K
31	Ferhat Köse	İs. Er	1953	39.P.Tüm.K.Svş.İs.Tb.
32	Ahmet Terkozlu	Top. Er	1954	39.Tüm.K.Top.A.1.Tb.
33	Mustafa Karaboyun	Ulş. Er	1954	28.Tüm.K. Ulş.Oto Bl. K.
34	Ö.Nihat Yümlü	Sağ. Er	1953	28.Tüm.K.60.Yt. Seyyar Hst.
35	Ferhat Kurt	Mu. Er	1953	Hv. İnd. Tug. K. Mu. Müf.
36	Ekrem Onay	P. Er	1954	Hv. İnd. Tig. K. 2.Prş.Tb.
37	Bekir Akkaş	P. Er	1954	39.P.Tüm.K.50.P.A.2.Tb. K
38	Lütfi Aras	P. Er	1953	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K
39	Satılmış Aslan	P. Er	1953	39.P.Tüm.K.50.P.A.1.Tb. K.
40	A. Mehmet Öztiryaki	P. Er	1953	K. İ. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
41	Şahin Semerci	P. Er	1953	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb.
42	Hamit Tokmak	P. Er	1953	39.Tüm.K.50.P.A.3.Tb.
43	Kaya Tuccar	P. Er	1954	39.Tüm.K.49.P.A.K.51/3 Mknz. P.
44	Niyazi Türkmen	P. Er	1954	39.Tüm.K.50.P.A.2.Tb.
45	Uğur Türköver	P. Er	1949	K. İ. B. K. Muh. Bl. Psikolojik. Har
46	Metin Ulu	P. Er	1953	39.Tüm.K.50.P.A.2.Tb.
47	Sezai Ünlü	P. Er	1953	39.Tüm.K.50.P.A.1.Tb.
48	Rasim Bağ	P. Er	1948	39.Tüm.K.50.P.A.1.Tb. K.
49	Dursun Bayram	P. Er	1952	28.Tüm.61.P.A.K.1.Tb. K.
50	İdris Demirci	P. Er	1954	39.Tüm.K.50.P.A.1.Tb. K.
51	Ali Güler	P. Er	1953	39.Tüm.K.49.P.A.1.Tb. K.
52	Seyit Kabasuz	P. Er	1952	28.Tüm.61.P.A.K.2.Tb. K.
53	Dursun Kayıkçı	P. Er	1954	Kom. Tug. K. 1.Komd.Tb.K.
54	Cemil Keleş	P. Er	1953	39.Tüm.K.50.P.A.1.Tb. K.
55	Nazım Korkmaz	P. Er	1954	28.Tüm.K.61.P.A.K.3.Tb.
56	Necdet Köseoğlu	P. Er	1953	39.Tüm.K.49.P.A.K.2.Tb.
57	Halil Memuk	P. Er	1954	39.Tüm.K.50.P.A.2.Tb.
58	Mustafa Orak	P. Er	1952	39.Tüm.K.50.P.A.1.Tb.
59	Turhan Özçelik	P. Er	1953	39.Tüm.K.50.P.A.3.Tb.
60	Sabahattin Özdemir	P. Er	1954	K. T. B. K. Muh. Bl. Psko. Hrk. K.
61	Orhan Özel	P. Er	1954	39.Tüm.K.49.P.A.K.51/3 Mknz. P.

62	Mehmet Tamtürk	P. Er.	1950	39. Tüm.K.Kh.ve Kh. Bl
63	Hayrettin Bayri	J. Er	1953	Jandarma Komutanlığı
64	Salih Buğuş	J. Er	1953	Jandarma Komutanlığı
65	Hasan Kelle	J. Er	1947	Jandarma Komutanlığı
66	Basri Önder	J. Er	1950	Jandarma Komutanlığı
67	Ahmet Güngör	J. Er	1952	Jandarma Komutanlığı
68	Ahmet Ünverdi	P. Er	1946	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb.
69	Veli Adnan Karakaş	P. Er	1950	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb.
70	İsmet Çalışkan	Kom.Er	1950	Hv. İnd. Tug. K.4.Prşt. Tb. K
71	Ömer İnan	Kom. Er.	1950	Hv. İnd. Tug. K.4.Prşt. Tb. K.
72	Ahmet Ergüder	P. Er.	1947	Kolordu Kurmay Merkezi
73	Halil Bilir	P. Er.	1954	
74	Recep Yolcu	P. Er.	1953	
75	Kadir Çınar	P. Er.	1953	
76	S. Ali Yılgör	P. Er.	1953	
77	Hüseyin Ovucu	P. Er.	1953	
78	İmdat Yılmaz	P. Er.	1953	
79	Erol Ertan	P. Er.	1951	
80	Celal İnan	P. Er.	1952	
81	Mümin Uzunalioglu	P. Er.	1953	
82	Ali Yüksel	P. Er.	1953	
83	Cafer Kaşıkçı	P. Er.	1953	

Tablo 4. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Merzifon Kazası Şehit ve Gazileri⁵⁷

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T.	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	A. Adil Özcan	Kur. Alb.	1925	
2	Remzi Çelikörs	P. Alb.	1930	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
3	Vedat Karamürsel	Müh. Yrb	1940	
4	Altan Kemahlı	J. Bnb.	1945	Jandarma Komutanlığı
5	Dursun Öz Saraç	P. Yzb.	1937	39. P. Tüm. 50. P.A. 4. P. Bl. K
6	Nevzat Kaya	Top. Tğm.	1951	39. P. Tüm. K. Top. A. 1. Tb.
7	Kenan Paçacı	Top. Tğm.	1951	39. P. Tüm. 50. P.A. 4. P. Bl. K
8	Ahmet Çevik	P. Atğm.	1947	Kom. Tug.K.3. Kom. Tb. K.
9	Nihat Saygın	PLT. Ütgm.	1945	2. Ana. Jet. Üs. K.
10	Kâmil Acar	P.Kdüçvş.	1944	Hv. İnd. Tug. K. Kh. ve Kh. Bl.

57 Tablo; Amasya ve Merzifon Askerlik Şubesi ile Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği kayıtlar esas alınarak düzenlendi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernekteki kayıtlardan gazilerin adları tespit edildi. Bu kayıtlarda bazı gazilerin birlikleri belirtilmediğinden boş bırakıldı.

11	A. Turan Çansüngü	Tnks. Kd.üçvş.	1950	Hv. İnd. Tug. K. Kh. 4. Prş. Tb.
12	Ayhan Kırılmaz	Kd. Bşçvş	1931	Hv. Ulaş. Grp. K
13	Selahattin Çatalyürek	Bşçvş	1948	Hv.Ulaş. Grp. K
14	Necati Aydoğdu	Lv. Kd. Bçvş	1940	39. Tüm. K. 50. P.A. K. Kh. Srv. Bl.
15	Yılmaz Denk	P. Asbçvş.	1954	39. Tüm. K. 14. P.A. K. Kh. Srv. Bl
16	S. Ahmet Dikbasan	P. Asbçvş.	1954	Kom. Tug.K. Kh. Ve Kh. Bl.
17	Ziya Durmuş	Mu. Kdüçvş.	1946	28. Tüm. K. Muharebe Tb.
18	Kadir Gören	P. Asbçvş	1953	39. Tüm. K. 50. P.A. Kh. Ds. Bl.
19	S. Doğan Kapancı	BD. Asbçvş	1951	28. Tüm. K. Bando. Bl.
20	Nafiz Karahisar	Mu. T. Bşçvş.	1941	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
21	Zeki Kavlak	Mu. Üçvş.	1948	28. Tüm. K. Muharebe Tb.
22	Mustafa Mutlu	Tnks. Bşçvş	1954	
23	Yılmaz Sansar	Tnks. Üçvş.	1946	28. Tüm. K. Muharebe Tb.
24	Bedri Taç	Tnks. Bşçvş	1941	28. Tüm. K. Zh. A. K. Kh. Ve Kh. Bl
25	Sami Taşkaya	Top. Kd. Bçvş	1932	39. P. Tüm. K. Top. A. 2. Tb
26	Ali Tosun	P. Kd. Bşçvş	1937	39. P. Tüm. K. Kh. Ve Kh. Bl
27	Cavit Uğuz	Top. Kd. Bşçvş	1933	28. Tüm. K. Top.A.K.Kh.ve Kh.Bl.U
28	Erol Uygun	Sağ. Bşçvş	1945	39. P. Tüm. K. Kh. ve Kh .Bl.
29	Şerif Keskin	Kaz. Kd. Çvş	1955	TCG İzmit komutanlığı
30	Savaş Arpaçık	Sey. Kd. Bşçvş	1944	Ç-107 Komutanlığı
ER VE ERBAŞLAR				
1	Aslan Kuş	İk. Çvş.	1953	TCG İzmit Komutanlığı
2	Şazi Köse	Çvş.	1949	
3	Ahmet Süslü	Çvş.	1950	
4	Ali Altınkaynak	Çvş.	1950	
5	Kazım Tunç	Çvş.	1950	
6	Cemalettin Türken	Çvş.	1951	
7	Faruk İnce	Çvş.	1952	
8	Erden Ekim	Çvş.	1953	
9	Erol Özçilingir	Çvş.	1953	
10	Hasan Yılmaz	Çvş.	1953	
11	Mustafa Demirel	Çvş.	1953	
12	Veli Öcal	Çvş.	1953	
13	Ahmet Saka	Onb.	1953	
14	Suat Türe	Onb.	1953	
15	Tahsin Solak	Onb.	1953	
16	Zeki Keskin	Onb.	1953	
17	Bahri Erzurum	Er	1951	
18	Bayram İlhan	Er	1951	
19	Asım Dücan	Er	1952	

20	Mahmut Furuncu	Er	1952	
21	Eba Müslüm Özkan	Er	1953	
22	Ali Aygün	Er	1953	
23	Ali Kılıç Karabulut	Er	1953	
24	Burhan Özyıldırım	Er	1953	
25	Cevdet Yeşilırmak	Er	1953	
26	Coşkun Bilgin	Er	1953	
27	Halil Akçay	Er	1953	
28	Hamdi Yıldız	Er	1953	
29	Hamdi Doğan	Er	1953	
30	Hasan Kaplan	Er	1953	
31	Abdulsamet Akbaş	Er	1953	
32	İsmail Ankara	Er	1953	
33	Hüseyin Akbulut	Er	1953	
34	İsmail Yalçın	Er	1953	
35	Mahmut Okut	Er	1953	
36	Mehmet Ovalı	Er	1953	
37	Mehmet Yücel	Er	1953	
38	Metin Ceylan	Er	1953	
39	Metin Özyılmaz	Er	1953	
40	Miktad Gemici	Er	1953	
41	Mustafa Mete	Er	1953	
42	Necati Camtekne	Er	1953	
43	Şaban Baş	Er	1953	
44	Şerif Akyol	Er	1953	
45	Yusuf Bayraktar	Er	1953	
46	İsmet Sucu	Er	1953	
47	Selahattin Taşkın	Er	1953	
48	İlhami Ertürk	Er	1953	

Tablo 5. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Gümüşhacıköy Kazası Gazileri⁵⁸

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T.	Birliği
------	---------------	---------	------	---------

58 Tablo; Amasya ve Merzifon Askerlik Şubesi ile Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği kayıtları esas alınarak düzenlendi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernekteki kayıtlardan gazilerin adları tespit edildi. Bu kayıtlarda bazı gazilerin birlikleri belirtilmediğinden boş bırakıldı.

SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	Selçuk Özen	Sağ. Yzb.	1939	39. P. Tüm. K. Kh. Shh. Tb.
2	Mustafa Gül	Top. Ütgm	1950	39. P. Tüm. K.Top. A.2.Tb
3	Adnan Tuçtan	Top. Ütgm.	1943	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
4	Talat Kılıçaslan	Lv. Tgm.	1953	39. P. Tüm. K.Top. A.1.Tb
5	H. Hüsnü Özkaptan	P. Tgm	1954	Kom. Tug.K. Kh. 2.Kom.Tb. K.
6	Hüseyin Acar	P. KdÜçvş	1946	Hv. İnd. Tug. K. Kh. ve Kh.Bl.
7	K. Kemal Gökür	P. KdÜçvş	1945	39. P. Tüm. K. 14. P.A.Kh. Shh. Tb.
8	İsmail Karabek	P. Kdçvş	1951	
9	Celal Kökçü	P. KdÜçvş	1945	39. P. Tüm. K. 14. P.A.Kh. ve Srv
10	Ali Oyan	BD. Kd. Çvş	1951	28. Tüm. K. Bando. Bl.
11	Rıza Bıçak	P. KdÜçvş	1946	39. P. Tüm. K. Kh. ve Kh. Bl.
12	Sadık Şahinkaya	Ord.KdÜçvş.	1953	
13	Yaşar Yeniler	P. Kd. Bşçvş	1934	Kom. Tug.K. Kh. ve Kh. Bl.
14	Kemal Sağır	Tkns. Bşçvş	1940	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
15	Cafer	P. KdÜçvş	1945	
16	Ali Dilsiz	J. Asb.	1944	Jandarma Komutanlığı
17	Süleyman Mercan	Ord. Üçvş.	1952	TCG Kocatepe Komutanlığı
ER VE ERBAŞLAR				
1	Abdurrahman Emiştikin	Çvş.	1950	
2	Şükrü Kaymak	Çvş.	1951	
3	İsmail Gül	Çvş.	1952	
4	Ahmet Selim Vural	Çvş.	1953	
5	Rıza Vural Altınok	Çvş.	1953	
6	Mehmet Gürgen	Onb.	1953	
7	Mehmet Kaya	Onb.	1953	
8	Abdullah Üklimek	Er	1953	
9	Ahmet Kılıç	Er	1953	
10	Ahmet Uca	Er	1953	
11	Cemil Yazıcı	Er	1953	
12	Hasan Ceylan	Er	1953	
13	Hüseyin Comba	Er	1953	
14	M, Çelebi Altunyay	Er	1953	
15	Mehmet Avcı	Er	1953	
16	Mustafa Solak	Er	1953	
17	Muzaffer Kılıç	Er	1953	
18	Nihat Gül	Er	1953	
19	Nurettin Alaçam	Er	1953	
20	Osman Karadağ	Er	1953	

21	Stüleyman Bostan	Er	1953	
22	Veli Çakan	Er	1953	
23	Naci Kırmızı	Er	1953	
24	Mehmet Tütüncü	Er	1953	
25	Recep Sağlam	Er	1953	

Tablo 6. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Hamamözü Kazası Gazileri⁵⁹

Sıra	Adı Soyadı	Rütbesi	Doğ. Tar.	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	M. Şevki Polat	P. Bşçvş	1943	39. P. Tüm. K. 49. P.A. K. Kh. ve Srv
ER VE ERBAŞLAR				
1	Hasan Arslan	Çvş.	1953	
2	Muhittin Avcı	Er	1953	

Tablo 7. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Suluova Kazası Gazileri⁶⁰

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	Abdullah İnan	P.KdÜçvş.	1945	Kom. Tug. K. 1. Kom. Tb. K.
2	Cevat Karayazı	Tkns. Bşçvş.	1951	
ER VE ERBAŞLAR				
1	İbrahim Güngör	P. Çvş	1954	Hv. İnd. Tug. K 1.Prş.Tb.K.
2	Yakup Dırık	Tnk. Çvş	1954	28.Tüm.K. Tank Tb. Görev K.
3	Feramuz Göncü	P. Onb.	1953	28.Tüm.K.Zh.A.K. Mknz. P. Bl. K
4	Cebbar Doğaner	Top..Er	1953	39.Tüm.K.Top.A.3.Tb.K.
5	Selahattin Otçu	İs.Er	1953	K. T. B. K. Svş. İs. Tb. K.
6	Mehmet Satır	P.Er.	1954	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb. K.
7	Hüseyin Susmaz	Tnk. Er	1954	28.Tüm.K. Tank Tb. Görev K.
8	Şaban Yolcu	P. Er	1954	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K.
9	Ruhi Acar	J. Er	1953	Jandarma Komutanlığı
10	S. Ahmet Ciğer	J. Er	1953	Jandarma Komutanlığı
11	İsmail Ayrancı	İs. Er	1953	K. T. B. K. Svş. İs. Tb. K.
12	Dursun Arslan	P. Er	1953	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K.
13	Mustafa Yelken	Top. Er.	1954	28.Tüm.K.Top.A.K.1.Top.Tb

59 Tablo; Amasya ve Merzifon Askerlik Şubesi ve Merzifon Şehit Aileleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği kayıtlar esas alınarak düzenledi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernekteki kayıtlardan gazilerin adları tespit edildi. Bu kayıtlarda bazı gazilerin birlikleri belirtilmediğinden boş bırakıldı.

60 Tablo; Amasya Askerlik Şubesi ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Amasya Şubesindeki kayıtlar esas alınarak düzenlendi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernekteki kayıtlardan gazilerin adları tespit edildi. Bu kayıtlarda bazı gazilerin birlikleri belirtilmediğinden boş bırakılmıştır.

14	Hasan Erkan	P. Er	1953	
15	Mehmet Orta	P. Er	1953	
16	Emin Aksu	P. Er.	1953	
17	Kemal Aksoy	P. Er	1953	
18	Ahmet Vural	P. Er.	1953	

Tablo 8. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Taşova Kazası Gazileri⁶¹

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T.	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	Dursun Üstün	İs. Ütgm	1946	K. T. B. K. K. Bl.
2	Ünal Şenel	Prs. Tgm.	1950	39.P.Tüm.K. ve Kh. Bl
3	Sefer Avcı	Tkns. Bşçvş.	1940	K. T. B. K. K. Bl
4	Hüsnü Bolulu	P. KdÜçvş.	1946	39.P.Tüm.K. ve Kh. Bl
5	Niyazi Ceylan	Ordt. Bşçvş.	1940	39.P.Tüm.K. İk. Bak. Tb.Kh
6	Mehmet Düzgün	P. Kdçvş	1949	Hv. İnd. Tug. K 3.Prşt.Tb.K.
7	Sefer İşit	Tkns. Bşçvş	1941	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
8	Osman Kara	P. KdÜçvş.	1947	28.Tüm.K. Kh. ve Kh. Bl.
9	Ahmet Kozal	Tkns. KdBçvş.	1941	28.Tüm.K. Uış. Oto.Bl.
10	Mehmet Saygılı	Lv. Bşçvş.	1944	39.P.Tüm.K. Svş.İs.Tb.
11	Necdet Yılmaz	Mu. Üçvş	1947	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
12	Basri Yükmen	Ord.KdBşçvş.	1942	K. T. B. K. Kh. ve Kh. Bl.
13	Hasan Yıldız	P. Astb.	1946	
ER VE ERBAŞLAR				
1	Sebati Var	Tnk. Çvş.	1951	2.Top. Tb.2.Bl. K.
2	M. Avni Yücel	Tnk. Çvş	1952	K.Tb.K.39.Tüm.Tnk.Tb.Kh.Bl. K.
3	Fahrettin Tümer	Shh. Çvş	4954	28.Tüm.Shh. Tb.
4	Rıfat Türköz	Top. Çvş.	1954	39.Tüm.Yop.A.1.Top.Tb.2.Bl. K
5	İsmet Darıcı	P. Çvş.	1954	Hv İnd.Tug.2.Prş.Tb.
6	İlhami Gümüş	İs. Çvş.	1953	28.Tüm.İs.Tb.Kh.Bl. K.
7	İzzet Keskin	Prş. Çvş.	1953	1.Prş.Tb.2.Bl. K.
8	Ahmet Öztürk	P. Onb.	1954	14.P.A.2.Tb.6.Bl. K.
9	Necip Şahin	Tnk. Onb.	1953	28.P.Tüm.Tnk.Tb.1.Tnk. Bl.
10	Ahmet Bulut	P. Onb.	1953	50.P.A.3.Tb.9.Bl. K.
11	Mustafa Celep	P. Onb.	1954	52.Mknz.A.5.Tb.3.Bl.
12	Süleyman İçal	P. Onb.	1953	50.P.A.1.Tb.3.Bl. K.
13	Ali Mülayim	P. Onb.	1954	28.Mot.Tüm.Tnk.G. Kv. Mkn. Bl.
14	Cafer Başkaya	P. Onb.	1953	Hv.İnd.Tug.K.1.Prşt.Tb.K.
15	Fahrettin Önder	P. Onb.	1953	

61 Tablo; Amasya ve Taşova Askerlik Şubesi ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Amasya Şubesindeki kayıtlar esas alınarak düzenlendi. Bazı askerlerin askerlik şubesinde kayıtları olmadığından, dernek-
teki kayıtlardan gazilerin adları tespit edildi. Bu kayıtlarda bazı gazilerin birlikleri belirtilmediğinden
boş bırakıldı.

16	Ali Özdemir	P. Onb.	1953	
17	Mustafa Uysal	P. Onb.	1953	
18	Turan Güngör	P. Onb.	1953	
19	Ahmet Koca	Kom. Er.	1954	2.Kom.Tb. 6.Kom. Bl. K.
20	Mehmet Turan	Kom. Er.	1953	Kom.Tug.K.3.Komd. Tb.K.2.Bl.
21	Fazlı Temizkan	Top. Er	1953	29.P.Tüm.Tnk.Tb.2.Tnk.Bl. K.
22	Ali Kartal	Top. Er.	1954	4.Top.Tb.Kh.ve Srv. Bl. K.
23	Ramazan Özen	Top. Er.	1954	Kom. Tüm. Kom. Tb. 2.Kom.Bl.K.
24	Alaattin Aydın	Top. Er.	1953	28.Tüm.K.230.P.A.K.1.Tb. K.
25	Ali Demir	Tnk. Er	1954	39.Tüm.Tnk.Tb.3. Bl. K.
26	Kenan Yılmaz	Tnk. Er	1954	50.P.A. 2.TB. 4. Bl. K.
27	Mürsel Gündoğdu	Tnk. Er.	1954	K. T. B. K. Svş. İs. Tb. K.
28	Mehmet Çağlar	Shh. Er.	1954	14.P.A.1.Kh. ve Srv. Bl. K.
29	İsmail Kılıç	Shh. Er.	1953	39.Tüm. Shh.Tb. Ayr.Bl.K.
30	Zikri Yıldız	J. Er.	1953	28.Tüm. K. Tank Tb. Görev K.
31	Ali Dinçel	İs. Er	1953	İs.Svş.Tb. 7.Bl. K.
32	Hasan Saray	P. Er	1954	50.P.A.3.Tb. Kh. Ds. Bl. K.
33	Necati Sayan	P. Er	1954	61.P.A.2.Tb.5.Bl. K
34	Cevat Söyler	P. Er	1953	Kom.Tug.3.Tb.2.Bl. K
35	Cengiz Taş	P. Er	1953	29.P.Tüm.Tnk.Tb.2.Tnk. Bl. K.
36	Muammer Torun	P. Er	1953	Hv. İnd. Tug. 3.Prş. Tb.2.Bl. K.
37	Ersin Tuncer	P. Er.	1954	39.P. Tüm. Mu.Tb. Kh. Bl. K.
38	Sami Ünal	P. Er.	1953	14.P.A.1.Tb. Des .Bl. K.
39	Ahmet Yerkozlu	P. Er	1954	Kom. Tug. 3. Tb. 2. Bl. K.
40	Hamit Yetkin	P. Er.	1953	8.Kom. Tug. 3. Tb. 2. Bl. K.
41	Habib Yılmaz	P. Er	1953	28. Mot. P. Tüm. Kh. Bl. K.
42	Gülağa Zilhor	P. Er	1953	39.Tüm. 51. Mknz. P.Tb. K.
43	Mithat Caba	P. Er	1953	50.P. A3. Tb. 9. Bl.
44	Emin Aksu	P. Er.	1953	39.Tüm.Tank.Tb.Kh.Des.Bl.K.
45	Ali Fethi Aydın	P. Er	1953	41.Tüm.Tank.İdr.Des.Bl.K.
46	Sadettin Düzgün	P. Er	1953	Kom. Tüm. Kom.Tb.2.Kom.Bl.
47	Duran Er	P. Er	1953	Kom. Tug. K. 3.Kom.Tb.K.2.Bl.K.
48	Nadir Ergün	P. Er.	1953	50.P.A.1.Tb.2.Bl. K.
49	Durmuş Esen	P. Er.	1953	14.P.A.2.Tb.4.Bl.
50	Alişen Gegin	P. Er.	1953	3.Prş. Tb. Kh. Bl. K
51	Mustafa Güneş	P. Er.	1953	230.P.A. 2.Tb.4.Bl. K.
52	Hüseyin İnce	P. Er.	1954	50.P.A.1.Tb.3.Bl. K.
53	Ali Kavak	P. Er.	1954	230.P. A. Kh. Srv. Bl. K.
54	Mustafa Kayden	P. Er.	1954	14.P.A. 2.Tb.5.Bl. K.
55	Abdullah Kıymet	P. Er.	1954	61.P.A.2.Tb.5.Bl. K.
56	Yakup Koca	P. Er.	1954	39.Tüm. Keşif. Bl. K.
57	Selami Nalcı	P. Er.	1954	230.P.A.2.Tb.6.Bl. K.
58	Dursun Okan	P. Er.	1954	23.P.A.2.TB.8.BL. K.
59	Mehmet Öçal	P. Er.	1954	Kom.Tug.3.Tb.2.Bl. K.
60	Selahattin Özdemir	P. Er	1954	Kom.Tug.3.Tb. 5. Bl. K.

61	Hasan Babacan	P. Er.	1954	28.Tüm.K. Tank Tb. Görev K.
62	Ahmet Başaran	P. Er.	1954	39.P.Tüm.K.14.P.A.K.2.Tb. K.
63	Aziz Baş	P. Er.	1954	28.Tüm.K.61.P.A.K.2.Tb. K.
64	Mehmet Avcı	P. Er.	1954	3P.Tug.4.Kom. Bl.
65	İsmet Uysal	P. Er.	1953	
66	Veyis Demir	P. Er.	1953	
67	Kadir Akın	P. Er.	1953	
68	Bahattin Güçlü	P. Er.	1953	
69	İbrahim Koca	P. Er.	1953	
70	Mustafa Köksal	P. Er.	1953	
71	Abdullah Küçük	P. Er.	1953	
72	Yunus Baş	P. Er.	1953	
73	M. Veysel Aslan	P. Er.	1954	
74	Ahmet Onat	P. Er.	1954	
75	Mithat Atmaca	P. Er.	1953	
76	Recep Kert	P. Er.	1953	
77	Mehmet Ayık	P. Er.	1953	
78	İsmail Demiryar	P. Er.	1953	
79	Mehmet Avcı	P. Er.	1953	

Tablo 9. Kıbrıs Barış Harekâtına Katılan Göynücek Kazası Gazileri⁶²

Sıra	Adı ve Soyadı	Rütbesi	D.T.	Birliği
SUBAY VE ASTSUBAYLAR				
1	İsmail Evrim	Sağ. Asb.	1946	

Sonuç

Türk hakimiyetinde 1571-1878 yılları arasında 307 yıl kalan Kıbrıs halkı, en rahat ve huzurlu dönemini yaşadı. 18 Temmuz 1878’de İngiliz yönetiminin başlamasıyla, ada Rumları ile Yunanistan, Kıbrıs’ı Yunanistan’a bağlama, yani” *Enosis*” mücadelesini başlattı. Türkiye ile Kıbrıs Türklerinin uluslararası alanda ve Birleşmiş Milletler nezdinde karşı çıkmaları ile de Kıbrıs meselesi ortaya çıktı. Aksine hiçbir zaman Yunan adası olmayan, Kıbrıs’ın, Rumların iddia ettiği gibi 1974’teki barış harekâtıyla bir mesele olmadı.

Yunanistan’daki cunta hükümetinin 15 Temmuz 1974’te yaptığı bir darbe ile “*Enosis*”i gerçekleştirmek istemesi, Türkiye’nin garantörlük hakkını kullanarak, 20 Temmuz 1974’te barış harekâtını yapmasına sebep oldu. Harekâtın milletlerarası hukuka dayanması yanında, insani sebeplerle yapılmak zorunda kalınan bir harekât olduğu da unutulmamalıdır. Böylece harekâtla “*Enosis*” oyunu bozularak, amaç hasıl olmamıştır. Dolayısıyla bu harekâtı ve sonrasındaki geliş-

62 Tablo; Amasya Askerlik Şubesi ve Türkiye Muharip Gaziler Derneği Amasya Şubesindeki kayıtlar esas alınarak düzenlendi. Askerlik şubesindeki kayıtlarda gazinin birliği belirtilmediğinden boş bırakıldı.

meleri anlamak için harekâta kadar yaşananları iyi bilmek gerekir. Çünkü Kıbrıs meselesi bu harekât ile başlamadı. Türk askerinin adadan çekilmesiyle çözümlenmesi beklenmemelidir. Kıbrıs'ta iki taraf arasında yapılan tüm görüşmelere rağmen, Rumların uzlaşmaz tutumları sebebiyle günümüze kadar bir sonuç alınmadı. Türkiye gerçekleştirdiği bu harekât ile hem kendi hem de Kıbrıslı Türklerin güvenliğini tehlikeye düşürecek faaliyetlere hiçbir zaman seyirci kalmayacağını tüm dünyaya da fiilen ispatlamış oldu.

Türkiye'nin her ilinden olduğu gibi Amasya ile kazalarından toplam 353 şehit ve gazi harekâta katıldı. Harekatta bilfiil cephede mücadele edenlerin yanında, cephe gerisinde din, meteoroloji ile birlikler arasında haberleşme görevi yapan ve 1 tanede sivil memur yer aldı. Katılanlardan üç asker ise şehit oldu.

Gaziler katliam ve mezalime uğrayan Kıbrıslı Türkleri hürriyetlerine kavuşturmak, Rumların "Enosis" emellerine engel olmak ve Türkiye'nin güvenliği için harekâta katıldıklarını, Kıbrıs Türklerinin hür ve müstakil yaşayabilmeleri amacıyla devletlerini kurmalarına zemin hazırladıklarını ifade ettiler. Dolayısıyla savaşın insanlık için yaşanmaması gereken bir mücadele olmasına rağmen, milletlerin varlıklarını sürdürebilmeleri için elzem olduğunu ifade ettiler. Şehit ve gazilerin bu amaca ulaşmak için yaptıkları onurlu ve şerefli mücadelenin genç nesiller tarafından referans kaynağı alınmasının gerektiğini söylediler. Böylece toplumda milli bir bilinç ve şuurun idrak edilerek, birlik ve bütünlüğün devamlılığı sağlanabileceğini dile getirdiler.

Gazilik payesine sahip olmaktan onur ve şeref duyduklarını, Atatürk'ün unvanını taşımanın kendilerine mutluluk verdiğini ifade ettiler. Gazimizin söylediği gibi Gaziler onurlu, şehitler nurlu askerlerdir.

Kaynakça

Araştırma ve Tetkik Eserler

Akgündüz Ahmed, Osmanlı Kanunnameleri ve Hukuki Tahlilleri, c. VII, İstanbul: Osmanlı Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 1994.

Alasya, Halil Fikret, Kıbrıs Tarihi ve Belli Başlı Antikiteleleri, Lefkoşa: Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1939.

Alasya, Halil Fikret, Tarihte Kıbrıs, Ankara: Kıbrıs Türk Kültür Derneği Genel Merkezi, 1988.

Alasya, Halil Fikret, "Osmanlı Hükûmeti Tarafından Ortodoks Kilisesine Verilen İmtiyazlar", Ankara: Milletlerarası Birinci Kıbrıs Tetkikleri Kongresi (14-19 Nisan 1969) Türk Heyeti Tebliğleri, 1971, s. 131-133.

Atalay, Talip, Geçmişten Günümüze Kıbrıs İdari Yapılanma ve Din Eğitimi, Konya: Mehir vakfı Yayınları, 2003.

Bedevi Vergi, Kıbrıs Tarihi, Lefkoşa, 1965.

Bostan, İdris, "Kıbrıs Seferi Günlüğü ve Osmanlı Donanmasının Sefer Güzergâhı", Düden Bugüne Kıbrıs Meselesi, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001: 11-38.

Denizli, Ali, Kıbrıs Barış Harekâtı (20 Temmuz 1974), Ankara: Berikan Yayınevi, 2014.

Dektaş, Rauf R., Rauf Denktaş'ın Hatıraları, C.III, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 1997.

Derman, Giray Saynur, Vefa Kurban, "Kıbrıs Sorununun Türk Dış Politikasına Etkisi ve

ABD-SSCB ile İlişkiler”, İzmir: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi, XVI/33, (2016):455-484.

Dündar, Recep, *Kıbrıs Beylerbeyliği*, Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Eğitimi Anabilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, 1998.

Emecen Feridun, *Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Erdoğan M. Akif, “Kıbrıs’ın Türkler Tarafından Fethi ve İlk İskân Teşebbüsü”. Ankara: Kıbrıs’ın Dünü Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2 Kasım 1991), 1993, s. 45-50.

Erdoğan, Merçil, *Müslüman Türk Devletleri Tarihi*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1993.

Erdönmez Celal, *Şer’iyye Sicillerine Göre Kıbrıs’ta Toplum Yapısı (1839-1856)*, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi, 2004.

Erim Nihat, *Bildiğim ve Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*, Ankara: Ajans-Türk Matbaacılık, 1975.

Günay Necla, “Filik-i Eteryâ Cemiyet”i, *Gazi Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, C, 6, S,1, (2005): 263-287.

Gürel Şükrü Sina, *Kıbrıs Tarihi (1878-1960) C.I*, İstanbul: Kaynak Yayınları, 1984.

Halaçoğlu Yusuf, “Osmanlı Döneminde Kıbrıs’ta İskân” Ankara: Kıbrıs’ın Dünü-Bugünü Uluslararası Sempozyumu (28 Ekim-2 Kasım 1991), 1993, s.57-61.

Hatipoğlu Murat, *Yunanistan’daki Gelişmelerinin Işığında Türk-Yunan İlişkilerinin 101 Yılı (1821-1922)*, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları, 1988.

İnalcık Halil, “Kıbrıs Tarihinin Ana Meseleleri”, *Türk Kültürü, T.K.A.E*, (1963): S. I/4, s.31-36.

Keser Ulvi, *Kıbrıs’ta Türk-Yunan Fırtınası (1940-1950-1960-1970)*, İstanbul: Boğaziçi Yayınları, 2006.

Mütercimler Erol, *Kıbrıs Barış Harekâtının Bilinmeyen Yönleri Satılık Ada Kıbrıs*, İstanbul: Alfa Yayınları, 2007.

Öztoprak, İzzet, “Kıbrıs’ta 1931 İsyanı ve Yankıları”, *Kıbrıs Araştırmaları Dergisi*, C. 3, S.3, (1997):312-345.

Satan Ali, “Yeni İngiliz Belgeleri Işığında Kıbrıs ve Önemi”, *Yeni Dönem Türkiye Araştırmaları*, S. 6, (2004): 55-70.

Serter Vehbi Zeki, *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi*, c, I, Lefkoşa, 1973.

Sever Muzaffer, *20 Temmuz 1974 Kıbrıs Bitmeyen Gece*, İstanbul, 2010.

T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı, *Osmanlı İdaresinde Kıbrıs (Nüfusu, Arazi Dağılımı ve Türk Vakıfları)*, No: 43, Ankara, 2000.

Turan Osman,” *Orta Çağlarda Türkiye Kıbrıs Münasebetleri*”, Selçuklular ve İslâmiyet, İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1980.

Uçarol Rıfat, “Osmanlı Devleti’nin Kıbrıs’ı İngiltere’ye Devri” *Dünden Bugüne Kıbrıs Meselesi*, İstanbul: Tarih ve Tabiat Vakfı, 2001:121-156.